

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓ. ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 1

ΤΙ ΘΑ ΑΠΑΝΤΟΥΣΑΜΕΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΑΓΟΥΣ;

Οἱ Μάγοι ἠρώτησαν τὸν Ἡρώδη καὶ αὐτὸς «πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ»: «ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται»; Σήμερον ὅμως ἑκατομμύρια ναῶν καὶ παρεκκλησίων, πού εἰς θαυμαστὴν ποικιλίαν ἀρχιτεκτονικῶν ρυθμῶν κυριολεκτικῶς διαστίζουν ὀλόκληρον τὴν Γῆν, συναθροίζουν ἑκατομμύρια ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ δοξολογήσουν τὴν Γέννησίν Του. Ἐπίσης, ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι φέρουν τὸ ὄνομά Του καὶ εἶναι σκορπισμένοι ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ πλανήτου μας, θὰ τοὺς ἐπληροφόρου ἀμέσως «ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται». Μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι θὰ ἀπήντων, ὅτι δὲν ἐγεννήθη ὁ «βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων» μόνον, ἀλλ' ὁ «βασιλεὺς τῶν βασιλέων καὶ Κύριος τῶν κυρίων», διότι «ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς» ἔχει σήμερα, τοῦλάχιστον ὀνομαστικῶς, περὶ τὸ δισεκατομμύριον ὑπηκόων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγονται καὶ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες καὶ μεγιστᾶνες καὶ τοῦ πλούτου, καὶ τῆς γνώσεως, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ οἱ πρῶτοι τῶν πρωτευόντων τῆς Οἰκουμένης. Μόνον τὰ ἀναθήματα, τὰ ὁποῖα εἰς εἶδος ἢ εἰς χρῆμα, ἢ εἰς κτήματα, ἢ εἰς πολυτίμους λίθους οἱ ὑπήκοοί Του διαθέτουν δι' Αὐτόν, ἀντιπροσωπεύουν θησαυρούς, τοὺς ὁποίους οὐ-

δεῖς ποτε βασιλεὺς ὄχι ἀπέκτησεν, ἀλλ' οὐδὲ ὠνειρεύθη, ὅτι ἤτό ποτε δυνατὸν νὰ ἀποκτήσῃ.

Δὲν ὑπάρχει, οὔτε ποτὲ ὑπῆρξεν, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ποτὲ βασιλεὺς, ἐπὶ τῶ ἑορτασμῶ τῆς γεννήσεως τοῦ ὁποίου νὰ πανηγυρίζῃ ὀλόκληρος κυριολεκτικῶς ἡ Οἰκουμένη. Ἀπὸ μηνῶν ἐτοιμάζονται αἱ βιομηχανίαι, διὰ τὰ δῶρα, τὰ στολίσματα, τὰ ἐνδύματα, τὰ τρόφιμα, τὰ εἶδη ψυχαγωγίας. Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις, ἡ ὁποία σημειοῦται εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἑορτῶν τῆς Γεννήσεώς Του, ἰσοφαρίζει πολλάκις τὰς πωλήσεις ὀλοκλήρων μηνῶν, ὅχι δὲ σπανίως καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔτους. Ἀπὸ τὴν ἐξαιρετικὴν κίνησιν εἰς τὰς μεγάλας λεωφόρους τῶν μεγαλοπόλεων, ἀλλὰ καὶ εἰς τῶν χωριῶν ἀκόμη τὰ καταστήματα καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸ θέλῃ, δύναται νὰ ἀντιληφθῇ, ὅτι πλησιάζει ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως. Αἱ δὲ εὐχαί, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων ἀνταλλάσσονται μεταξὺ συγγενῶν καὶ φίλων, ὑπερβαίνουν τὰς στελλομένας εἰς οἵανδήποτε ἄλλην ἑορτὴν ἢ γεγονὸς τῆς ἱστορίας.

Σήμερα, ἡ χρονολογία τῆς Γεννήσεώς Του ἔχει γίνεи ὀρόσημον τῆς ἱστορίας, τὸ ὁποῖον ἀκόμη καὶ οἱ ἴδιοι οἱ ἄθεοι χρησιμοποιοῦν. Ἐνῶ, ὅτε ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ νὰ φέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδοκίαν, τὴν καλωσύνην καὶ τὴν ἀγάπην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μόνον ὀλίγοι ποιμένες ἀπετέλεσαν τοὺς πρώτους προσκυνητάς Του. Ἐχρειάσθη τότε νὰ ἔλθουν «ἀπὸ ἀνατολῶν» Μάγοι καὶ νὰ ἐπιστρατευθοῦν ἐξ οὐρανῶν Ἄγγελοι, διὰ νὰ μὴ παρέλθῃ ἡ Γέννησις Του ἀπαρατήρητος.

Τότε οἱ Μάγοι, διὰ νὰ πληροφορηθοῦν «ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς» ἔπρεπε νὰ διεξαγάγουν εἰδικὴν ἔρευναν. Σήμερα διὰ νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ Μάγοι εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθη ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὁποίου εἶδαν «τὸν

ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ», δὲν θὰ εἶχαν εἰμὴ νὰ ἀκολουθήσουν τὰς μυριάδας τῶν Χριστιανῶν προσκυνητῶν, οἱ ὅποιοι ἐκκινοῦν ἀπὸ τῶν κατὰ γράμμα περάτων τῆς Οἰκουμένης, διὰ νὰ ἀντικρύσουν ἐκεῖνο τὸ ταπεινὸν ἀλλ' ἐνδοξὸν καὶ μοναδικὸν εἰς τὸν κόσμον Σπήλαιον. Σήμερον ὁ τόπος τῆς Γεννήσεώς Του, ἡ «γῆ Ἰούδα», χάρις εἰς τὴν Φάτνην τῆς ἐκείνην, εἶναι πράγματι «οὐδαμῶς ἐλαχίστη», ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν πόλεων τῆς Ἰουδαίας, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς Γῆς. Οἱ τόποι, τοὺς ὁποίους καθηγίασαν τὰ βήματα τοῦ σήμερον τεχθέντος Βασιλέως, κατέστησαν πλέον προσκυνήματα παγκόσμια, διὰ νὰ προσελκύσουν τὴν εὐλάβειαν ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, ἡ δὲ ἐπίσκεψις των νὰ ἀποτελῇ τὸ ρωμαντικὸν ὄνειρον ἀπειραρίθμων ἀγνῶν ψυχῶν.

“Ὅλα αὐτὰ εἶναι ὄχι μόνον ἀληθινά, ἀλλ' ἀποτελοῦν ὠχροτάτην ἀπεικόνισιν τῆς πραγματικότητος. Ἄλλ' ἐὰν οἱ Μάγοι, σήμερα, εἰς τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι ἐορτάζομεν τὴν ἐπέτειον τῆς Γεννήσεως τοῦ «βασιλέως» μᾶς ἔλεγαν: Πολὺ καλά. Ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς ἔχει ἑκατομμύρια ναῶν καὶ παρεκκλησίων, ἐπ' ὀνόματί Του ἔχουν συσσωρευθῆ ἠθασαυροὶ ἀμυθήτου ἀξίας, ἐπὶ τῇ ἀναμνήσει τῆς Γεννήσεώς Του, πραγματικῶς, «χαίρει ἡ Κτίσις ὅλη», ὁ τόπος τῆς Γεννήσεώς Του, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι τόποι, τοὺς ὁποίους καθηγίασεν ἡ παρουσία Του, ἔχουν καταστῆ προσκυνήματα ἱερά. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν καὶ τὰ ἀναγνώριζομεν.

Ἦθέλαμεν ὅμως νὰ σᾶς ἐρωτήσωμεν ἓνα πρᾶγμα: Εἰς τὴν καρδίαν πόσων ἀπὸ τὸ δισεκατομμύριον τῶν ὁπαδῶν Του εἶναι πράγματι βασιλεὺς;

Τί θὰ εἶχαμεν νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τοὺς Μάγους;

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»

Ἰπὸ τὰς εὐλογίας τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ ὡς ὄργανον ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ θρησκευτικῆς καὶ ποιμαντικῆς ἐποικοδομῆς, ὡς καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ θεολογικῆς ἀγωγῆς καὶ καλλιιεργείας, ἐκδίδεται καὶ τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», συναπποστελλόμενον μετὰ τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ὁ τίτλος φανερώνει ὅτι ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τοὺς εὐσεβεῖς κληρικοὺς παντὸς βαθμοῦ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐνδιαφέρει καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ καὶ τὸ Περιοδικὸν τοῦτο πᾶσαν εὐσεβῆ καὶ φιλόθρησκον ἑλληνορθόδοξον χριστιανικὴν ψυχὴν. Ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ἐμπεριλαμβάνει ἄρθρα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐν Χριστῷ πνευματικὴν καλλιέργειαν τῆς προσωπικότητος τοῦ Κληρικοῦ. Ἄρθρα ποιμαντικά, κοινωνικά, ἑορταστικά, ὑμνογραφικά, λειτουργικά, ἀγιολογικά, ὁμολογιακά, ἀγιογραφικά, ἐρμηνευτικά, πατρολογικά, ἐκκλησιολογικά, κηρυκτικά, κατηχητικά, λογοτεχνικά, παιδαγωγικά, κ.λ.π. κ.λ.π. Πάντα δὲ ταῦτα ἀποτελοῦν πλαίσια ἱερά, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐπιδιώκεται οὐ μόνον ἡ διαφώτισις, ἡ ἐν Χριστῷ ἐποικοδομῆ, ἡ μόρφωσις καὶ ἡ καλλιέργεια ἡ ἱερατικὴ, ἡ ποιμαντικὴ καὶ ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ καὶ θεολογικὴ τοῦ εὐσεβεστάτου ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀγίας μας Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀλλὰ κατὰ προέκτασιν ἐπιδιώκεται συγχρόνως καὶ ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ διαφώτισις παντὸς τοῦ εὐσεβοῦς ποιμνίου καὶ παντὸς εὐλαβοῦς ἀναγνώστου τοῦ «Ἐφημερίου», τοῦ στενωῶς συνδεομένου μετὰ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἑλληνικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας.

Προδήλως λοιπὸν τὸ Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ», πέραν τῶν ἐποικοδομητικῶν καὶ διαφωτιστικῶν ἄρθρων, ὡς καὶ τῶν ποικίλων εἰδήσεων περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργανισμῶν (Τ.Α.Κ.Ε. καὶ Ο.Δ.Ε.Π.), αἵτινες ἐνδιαφέρουν κυρίως τοὺς εὐσεβεῖς κληρικοὺς μας, ἀποτελεῖ συγχρόνως ὄργανον ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς καὶ μάλιστα ἱεραποστολικῆς συνειδήσεως μετὰ τῶν Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Οὕτω πως δὲ ὁ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» εἶναι διὰ τοὺς εὐσεβεῖς Κληρικοὺς μας ὑποβοηθητικὸν ὄργανον τῆς καθόλου πνευματικῆς καὶ ποιμαντικῆς αὐτῶν ζωῆς καὶ δράσεως.

Ἐκ πάντων τούτων καταφαίνεται, ὅτι δὲν εὐσταθοῦν τὰ παράπονα ἐνίων, διὰ τὴν δῆθεν ὑψηλὴν κράτησιν ἐκ τῶν ἀποδοχῶν των ὑπὲρ τῶν Περιοδικῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ἐρωτῶμεν ποῖος ἐργάτης ἢ ὑπάλληλος μισθοδοτούμενος ὑπὸ δημοσίας ἀρχῆς ἢ ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, δὲν καταβάλλει, κατὰ τὰ ἐκάστοτε ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ Νόμου, ἀνάλογα ποσοστὰ κρατήσεως ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του, εἴτε διὰ φορολογικούς σκοπούς εἴτε δι' ἑμμεσον ἐπικουρίαν εἰδικῶν Ταμείων εἴτε καὶ δι' ἄλλους κοινωνικούς σκοπούς; Ποῖος ὑπάλληλος δημοσίος, φερ' εἰπεῖν, δὲν καταβάλλει ἐκ τῶν ἀποδοχῶν του ἀνάλογον ποσοστὸν χάριν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως (Ο.Γ.Α.), ἥτοι χάριν ὑψίστου κοινωφελοῦς σκοποῦ;

Ὁ ἱερὸς κλῆρος τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας εἶναι, φύσει τε καὶ θέσει, ἡ ἱερὰ λευϊτικὴ τάξις, δι' ἧς προσφέρονται τοῖς πιστοῖς τὰ Ἅγια Μυστήρια καὶ πάντα τὰ λυτρωτικὰ μέσα τῆς Χριστιανικῆς Ὁρησκείας καὶ τῆς Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Πάντα τὰ ὑλικά εἰσοδήματα ὁ ἱερὸς κλῆρος ἐκδέχεται ἐκ τῆς Ἀγίας του Ἐκκλησίας, τοῦ συνόλου δηλονότι τῶν πιστῶν. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρᾷ, ζῆ καὶ κινεῖται καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας λαμβάνει τὰ μέσα τῆς αὐτοσυντηρήσεως. Ἡ Διοικοῦσα Ἐκκλησία μεριμνᾷ πάντοτε διὰ τὸ ἱερατικόν του ἔργον, διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ μόρφωσίν του, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὸν τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ἀξιοπρεποῦς συντηρήσεώς του. Ἡ σεπτὴ Ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Διοικοῦσα διαρκῆς Ἱ. Σύνοδος, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἐντεῦθεν, συνεχεῖς κατέβαλλον προσπαθείας διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ ὑλικὴν καθόλου ἐξύψωσιν τοῦ ἱεροῦ μας κλήρου. Τελευταίως δὲ ἐπετεύχθη καί, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὸν πλέον ἄριστον τρόπον, ἡ ὀριστικὴ λύσις τοῦ ὄλου οἰκονομικοῦ προβλήματος τοῦ ἱεροῦ κλήρου μας.

Ἡ ἐπιβληθεῖσα λοιπὸν κράτησις ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τοῦ κλήρου, οὐχὶ 1%, ὡς κακῶς καὶ ἐξ ἀγνοίας ἀσφαλῶς διαθρυλεῖται, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ 0,50%, τοῦ ὑπολοίπου 0,50% ἀπεδιδόμενον διὰ τὴν νοσηλείαν τῶν ἱερέων—πρέπει δὲ τοῦτο καλῶς νὰ γίνῃ ἀντιληπτὸν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ εὐσεβοῦς ἱεροῦ κλήρου μας—δὲν ἀποτελεῖ σ υ ν δ ρ ο μ ῆ ν, ἀλλὰ σ υ μ β ο λ ῆ ν καὶ σ υ ν ε ι σ φ ο ρ ᾶ ν ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς

διαφωτίσεως, ἐποικοδομῆς, καλλιεργείας καὶ ἀναπτύξεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, ἐν πνεύματι Χριστοῦ, μεταξύ οὐ μόνον τῶν ἱερατικῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄλου, εἰ δυνατόν, Πληρώματος τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς,

Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι ἐνστερνίζεσθε τὰς ἐκτιθεμένας ἀπόψεις ἡμῶν. Θέλομεν νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι καὶ ὑμεῖς διαπνεέσθε ὑπὸ πόθου ἱεροῦ καὶ εὐλαβοῦς, ὥστε νὰ καταστήτε *συνεργοὶ* εἰς τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἐποικοδομῆς τοῦ ποιμνίου σας. Τὸ καθῆκόν σας, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νὰ εἴπωμεν, εἶναι νὰ μεταδίδετε ἐν φωτισμῶ ἀγίῳ καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ τὰς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας ἀρχὰς εἰς πᾶσαν ἐπιδεκτικὴν ψυχὴν. Ἐν μέσον μεταδόσεως ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως εἶναι καὶ ἡ δι' Ὑμῶν, ὅση ὑμῖν δύναμις, διάδοσις τῶν ἐπισήμων δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν εἰς ὅσον πλείστους χριστιανούς. Ἐστὲ δὲ βέβαιοι ὅτι καὶ Ὑμᾶς αὐτοὺς βοηθεῖτε καὶ τὸ πνευματικὸν Ὑμῶν ἔργον καλλιεργεῖτε. Ἡ δὲ σκέψις, ὅτι καὶ Ὑμεῖς συντρέχετε τὸ ἱεραποστολικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ πενιχροῦ ὀβολοῦ σας, ἀσφαλῶς πρέπει νὰ σᾶς πληροῖ χαρᾶς καὶ καυχήσεως, ἐκ τοῦ ὅτι ἐξ ὧν λαμβάνετε, δίδετε καὶ ἐν τῇ ἐπιγνώσει ὅτι, ὡς ἐν τῇ Διδαχῇ τῶν Δώδεκα Ἀποστόλων λέγεται, «Μακάριοι οἱ διδόντες» (Διδαχὴ 1,5) καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ τοῦ Κλήμεντος (2,1) «ἐστὲ ὑποτασσόμενοι μᾶλλον ἢ ὑποτάσσοντες, ἢ *δ ι ο ν δ ι δ ό ν τ ε ς* ἢ λαμβάνοντες, τοῖς ἐφοδίοις τοῦ Χριστοῦ ἀρκούμενοι».

Ὁ χαράσσων τὰς γραμμὰς ταύτας εἶναι υἱὸς ἱερέως καὶ αἰσθάνεται τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διαβεβαιώσῃ πάντας ὑμᾶς, ὅτι τὸ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας ἐνδιαφέρον του εἶναι μέγα. Δύναται δὲ ἐπίσης νὰ διακηρύξῃ ὑπευθύνως, ὅτι πνεῦμα οἰκονομίας καὶ περισυλλογῆς πανταχοῦ καὶ πάντοτε θὰ ἐπικρατῇ ὅσον χρόνον οὗτος ἔχει τὴν ὑπεύθυνον διαχείρισιν τῶν Περιοδικῶν, εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς κινήσεως καὶ τῶν ἀκτίνων δράσεως αὐτῶν.

Ἐστὲ δὲ βέβαιοι, ὅτι πᾶν τὸ περίσσευμα, ἀποτελοῦν «ἱερὸν κεφάλαιον», θὰ διατίθεται πάντοτε ὑπὲρ τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Χρυσοῦς Κανών.

Οἱ Πνευματικοί μας ἔχουν κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των διπλὴν ἀποστολήν. Ἀφ' ἐνός νὰ ἐνισχύουν τὰς ψυχὰς εἰς τὴν ἀρετήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐμπνέουν εἰς αὐτούς, κατὰ τὰς πτώσεις των, αἰσιοδοξίαν διὰ τὴν σωτηρίαν των. Δύναται νὰ λεχθῆ, λοιπόν, ὅτι διὰ τὸν Πνευματικὸν ἀποτελοῦν χρυσοῦν κανόνα συμπεριφορᾶς οἱ ἐξῆς ὠραῖοι καὶ καίριοι λόγοι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος: Ὅποιος εἶναι ἐνάρετος, ἔς μὴ ἔχη ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἑαυτὸν του, διότι ἠμπορεῖ νὰ πέσῃ. Καὶ ὅποιος ἔχει πέσει, ἔς μὴ ἀπελπίζεται, διότι ἠμπορεῖ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰδικήν του μετάνοιαν, νὰ ἐγερθῆ.

Δηλαδή, ἡ καλλιέργεια τοῦ ταπεινοῦ φρονήματος προφυλάσσει ἀπὸ τὴν πτώσιν καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐμπιστοσύνης εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ σώζει ἀπὸ τὴν πτώσιν. Ἀσκῶν, λοιπόν, διὰ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν νοθεσιῶν του οἱ Πνευματικὸς τὴν διπλὴν αὐτὴν καλλιέργειαν, ἐκπληροῖ τὴν οὐσίαν τοῦ προορισμοῦ του καὶ δύναται νὰ προσφέρῃ θετικὴν συμβολὴν εἰς τὸ ὅλον ἀφυπνιστικὸν καὶ ἐποικοδομητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ «Χριστιανικὸν Συμπόσιον».

Τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς Ἑστίας Ι.Δ. Κολλάρου, συνεχίζον μὲ ὑποδειγματικὴν συνέπειαν μίαν ὠραίαν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκαινιασθεῖσαν ἐκδοτικὴν προσπάθειαν, ἐκυκλοφόρησε τὸν νέον τόμον τοῦ «Χριστιανικοῦ Συμποσίου», μιᾶς ἐξαισίας συλλογῆς πεζογραφίας καὶ ποιήσεως χριστιανικῆς ἐμπνεύσεως, ποὺ πραγματοποιεῖται κάθε ἔτος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κ.Ε. Τσιροπούλου, ἐκλεκτοῦ νέου λογοτέχνου. Ἀπὸ τόμου εἰς τόμον, τὸ «Χριστιανικὸν Συμπόσιον» καθίσταται μεστότερον εἰς πνευματικὴν οὐσίαν καὶ τελειότερον εἰς μορφήν, ἀπο-

---

Ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ ὑπὲρ τῶν γενικωτέρων εὐγενῶν σκοπῶν τῆς πνευματικῆς προβολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς φιλάτης ἡμῶν Πατρίδος καὶ ἐμμέσως ὑπὲρ πάντων Ὑμῶν. Πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ τοῦ ἱεροῦ τούτου σκοποῦ, ἐξαιτούμεθα καὶ τὰς εὐχὰς Ὑμῶν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΟΙ ΝΕΟΙ,

Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ

ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ὁ λόγος ἑνὸς ἐπισκόπου πρὸς τὰ σημερινὰ νειᾶτα ἔχει κάτι ἀπ' τὴν τραχύτητα καὶ τὴν ὀρμητικότητα τῆς σύγχρονης ἐποχῆς καὶ ταυτόχρονα φιλοδοξεῖ νὰ προσφερθῇ σὰν ὄχημα τῆς γαλήνης καὶ τῆς νηφαλιότητος, πού βασιλεύει στὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ πρῶτο τὸ ἐκφράζει ὁ ἐπίσκοπος σὰν προσωπικὸ βίωμα, σὰν προσωπικὴ μετοχὴ στὰ προβλήματα τῆς ιδιότυπης αὐτῆς φάσεως τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Τὸ δεύτερο τὸ ἀντιμετωπίζει σὰν χρέος ἱερό, σὰν λειτουργήμα, πού τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Ἐσταυρωμένος Ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας. "Ὁμως, ὅπωςδῆποτε, εἴτε ἐρμηνεύει τίς ἀνησυχίες τῆς δικῆς του καρδιάς εἴτε ἀσχεῖ τὸ ἀποστολικό του ὑπουργήμα, ὁ σημερινὸς ὁμιλητὴς δὲν κάνει ἕνα

τελεῖ δὲ οὕτω ἕνα ἐξαιρετικὸν ἐντρύφημα διὰ τὰς πιστὰς ψυχὰς πού διψοῦν τὸν χριστιανικὸν στοχασμὸν καὶ λόγον εἰς ἀνωτέραν σφαῖραν καὶ ὑπὸ τὴν βαθυτέραν εὐγένειαν συλλήψεως καὶ ἐκφράσεως. Ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ ἔχουν πάντοτε ἐξέχουσαν θέσιν τὸ πατερικὸν πνεῦμα καὶ ἡ ὀρθόδοξος πνευματικότης, ἡ ἔντονος σφραγὶς τῶν ὁποίων τὸ καθιστᾷ ἄληθες κόσμημα τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς χριστιανικῆς Γραμματείας.

Ἡ ἔννοια τοῦ «ἀκαταλλήλου».

Παρὰ τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀποφασιστικὴν διάθεσιν τῆς Πολιτείας νὰ προφυλάξῃ τὴν νεότητα ἀπὸ τὴν φθοροποιὸν ἐπίδρασιν τοῦ κακοῦ Κινηματογράφου, ἡ σημειωθείσα ἕως τῶρα πρόοδος εἰς τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ. Τὰ χρησιμοποιούμενα κριτήρια διὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ταινιῶν ὡς ἀκαταλλήλων, ἡ παρακολούθησις τῆς προβολῆς τῶν ὁποίων ἀπαγορεύεται εἰς θεατὰς μικρᾶς ἡλικίας, δὲν φαίνεται νὰ συμπίπτουν πάντοτε πρὸς ἐκεῖνα τῆς Χριστιανικῆς Ἠθικῆς καὶ οὕτω ἕν μέρος τῆς ἠθικῶς ἐπιληψίμου κινηματογραφικῆς παραγωγῆς ἐξακολουθεῖ νὰ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν τῆς νεότητος καὶ νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῆς ὀλεθρίως. Ὡς πρόβλημα, λοιπόν, πρέπει νὰ ἐπανεξετασθῇ καὶ ἡ λύσις του νὰ τεθῇ ἐπὶ νέων βάσεων, ἡ δὲ ἀρμοδιὰ Ἐπιτροπῆ κρίσεως τῶν ταινιῶν νὰ ἐπιτελῇ πλέον τὸ ἔργον τῆς, ἔργον βαρὺ καὶ λεπτόν, χρησιμοποιοῦσα ὑγιεστέρην ἠθικῶς πυξίδα. Ἡ ἔννοια τοῦ «ἀκαταλλήλου» εἶναι κάτι, τὸ ὁποῖον πρέπει ὅπωςδῆποτε νὰ ἀναθεωρηθῇ.

μονόλογο. Δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ διατυπώσῃ ἐντολὲς σ' ἓνα ἄφωνο ἀκροατήριον. Λαχτάρα του καὶ προσπάθειά του εἶναι νὰ ἀνοίξῃ διάλογο. Νὰ κἀνῃ πιδ ζωντανή, ἀλλὰ καὶ πιδ ἀπλῆ καὶ πιδ ἄμεση τὴν ἐπικοινωνία τῆς ἡγεσίας τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὸν σύγχρονον νέο. Νὰ δημιουργήσῃ κοινωνία ψυχῶν. Καὶ μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς κατανοήσεως καὶ τῆς ἀγάπης νὰ ἐμπιστευθῆ τὸ μυστήριον καὶ τὴν παρουσία καὶ τὸ λόγο τῆς Ἐκκλησίας σὰν μυστήριον καὶ σὰν παρουσία καὶ σὰν λόγο ὀδηγητικὸν στὴν ὠριμασμένη ἀλλὰ καὶ βαθεῖα ἀνήσυχον νεότητα.

Ἴσως ἓνας τέτοιος διάλογος νὰ μὴ φαίνεται ἀναγκαῖος στὶς παραμονὲς τοῦ τολμηροῦ ἄλματος πρὸς τὴν σελήνην. Ἴσως ὅμως ἡ προοπτικὴ αὐτοῦ τοῦ ἄλματος νὰ κἀνῃ ἀκόμα περισσότερο ἐπιτακτικὸν τὸν ἥρεμον στοχασμὸν, τὸν πνευματικὸν προβληματισμὸν καὶ τὴν συνομιλίαν μὲ τὴν Ἐκκλησίαν.

Φίλοι μου, δὲν ξέρω ἂν ἐρμηνεύω σωστὰ τὶς ἀνησυχίας σας καὶ τὰ προβλήματά σας. Στὸ ἀφάνταστα πυκνὸν ἱστορικὸν πλαίσιον, στὸ ὅποιον ζοῦμε, εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ εἰσχωροῦν καὶ πλάνες καὶ νὰ γίνωνται καὶ κακὲς ἐκτιμήσεις. Ὅμως τολμῶ νὰ συνοψίσω τὶς ἐμπειρίες μου καὶ τὶς παρατηρήσεις μου στὶς παρακάτω διαπιστώσεις.

I. Ὀλόκληρη ἡ σύγχρονη ζωὴ καὶ πρὸ παντὸς οἱ δραματισμοὶ καὶ ὁ μύθος τῶν νέων ἀνθρώπων ἔχουν μιὰ κατεύθυνσιν μονοειδή καὶ ἀποκλειστικὴν, μιὰ προσήλωσιν πρὸς τὴν ἐποχὴν ποὺ ἔρχεται, πρὸς τὸ μέλλον, πρὸς τὶς συνθήκας καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ θὰ φέρουν ὄχι οἱ αὐριανὲς ἀλλ' οἱ πολὺ μακρινὲς ἀνακαλύψεις στὴ ζωὴ τοῦ πλανήτου μας. Ὁ ταχύτατος ρυθμὸς τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναπτύξεως καὶ πρὸ παντὸς ὁ καλπασμὸς τῆς τεχνικῆς δὲν δίνουν στὸ σημερινὸν ἄνθρωπον τὴν ἄνεσιν νὰ σταθῆ γιὰ λίγο καὶ νὰ καμαρώσῃ τὸ ἔργον του, νὰ παραδοθῆ σὲ μιὰ ρομαντικὴ ἀναδίφησιν τῆς παλαιᾶς ἢ τῆς πρόσφατης ἱστορίας. Ἡ θεωρητικὴ ἐνασχόλησιν μὲ τὸ παρὸν ἢ τὸ παρελθὸν δὲν βρίσκει θέσιν στὴν ἐναγώνια ἐξερεύνησιν τῶν νέων κόσμων καὶ τῶν νέων τρόπων. Ἡ *vita contemplativa* εἶναι καὶ σὰν ὄρος καὶ σὰν μορφή ζωῆς ἀσυμβίβαστη μὲ τὸν ρυθμὸν καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ πολιτισμοῦ μας. Τὰ ὄνειρα, ἡ κίνησις, ἡ δράσις ἔχουν σὰν ἀντικείμενον τὸν κόσμον τὸν μελλοντικόν, τὸν κόσμον, ποὺ θὰ ξεπερνᾷ σὲ τελειοποιήσεις καὶ σὲ αὐτοματισμὸν τὴν ἐποχὴν μας, γιὰ νὰ ξεπεραστῆ καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν διάδοχον ἐποχὴν, προτοῦ κἀν προλάβῃ νὰ ἐντυπωσιάσῃ καὶ νὰ δώσῃ χαρὰ. Ὅπως τῷ πῆ ὁ Kierkegaard, «τὸ πάθος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου φέρεται ὄχι πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν πραγματικότηταν, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνον, ποὺ ἀποτελεῖ ἀπλῶς τὴν δυνατότητα». Ὁ ἄνθρωπος δὲ ἔλκεται παρὰ ἀπὸ τὸ μέλλον, δηλαδὴ ἀπ' αὐτό, ποὺ δὲν ὑπῆρξεν

ποτέ. Ἡ νοσταλγία τοῦ μελλοντικοῦ μεταποιεῖ τὴν τρέχουσα πραγματικότητα σὲ κάτι τὸ ρευστό, σὲ κάτι, ποὺ δὲν ἔχει μέσα του τίποτα τὸ θετικό, παρὰ μόνο τὴν δυνατότητα καὶ τὸ ἀναπόφευκτο τῆς ἀλλαγῆς.

II. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ τόσο ὀρηκτικὸ ποτάμι, ποὺ ὀδηγεῖ ἀδιάκοπα σὲ καινούργιες χῶρες, ὁ σημερινὸς νέος ἄνθρωπος χάνει τὴν ἐπαφή του μετὰ τὴν παράδοσι, μετὰ τὴν ἱστορία. Τὸ παλιό, τὸ ἀρχαῖο, τὸ παραδοσιακὸ δὲν ἀποτελεῖ κεφάλαιο γιὰ ἐπένδυσι. Οἱ παλιοὶ καλοὶ καιροὶ ἔχουν χάσει τὴ λάμψι τους. Τὰ γεγονότα ποὺ συνθέτουν τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία προβάλλονται ἄτονα μέσα σὲ ἐντελῶς ξεθωριασμένα χρώματα. Ἡ χρυσῆ ἐποχὴ, τὸ περιεχόμενον τῆς νοσταλγίας καὶ τῶν ὀνείρων, δὲν εἶναι πιά τὸ παρελθόν, ἀλλὰ ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο τὸ μέλλον. Οἱ νέες χῶρες μετὰ τίς σύγχρονες ὑπερκατασκευές ἀποτελοῦν τὸν πόλο ἑξέλιξι καὶ ταυτόχρονα τὴν ὑλοποίησι τῶν τάσεων τῆς μεταπολεμικῆς γενεᾶς. Ἡ Εὐρώπη μετὰ τὰ ἐρείπιά της καὶ τοὺς προγονικοὺς θησαυροὺς διεγείρει ἓνα ἐνδιαφέρον ἀρχαιολογικὸ καὶ μουσειακόν. Οἱ ἱστορικὲς περιπέτειες καὶ οἱ πνευματικὲς ἐξελίξεις τοῦ παρελθόντος δὲν φαίνεται νὰ ἐπηρεάζουν τὴν ἐποχὴ μας οὔτε προσφέρονται σάν ὑλικὸ καθοδηγητικὸ στὸ σύγχρονον νέον ἄνθρωπον.

III. Αὐτὸ ἔχει σάν συνέπεια τὴν διάσπασιν τῆς νέας γενεᾶς μετὰ τὴν παλιὰ. Ἡ γενεά, ποὺ προχωρεῖ πρὸς τὴ δύσιν τῆς ζωῆς ἀναπολεῖ μετὰ νοσταλγία τὸ παρελθόν, ἐξιδανικεύει τὰ παλιὰ γεγονότα, σβῆει ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς ἱστορίας τίς κηλίδες καὶ δείχνει μετὰ πάθος τὰ φωτεινὰ χρώματα. Ἡ νέα πάλιν γενεά, τρέχοντας μετὰ βιασύνῃ πρὸς τοὺς καινούργιους κόσμους, δὲν προλαβαίνει νὰ κυττάξῃ τὸ παρελθόν. Δὲν τὴν συγκινεῖ τὸ παλιό. Δὲν βρίσκει χρόνον νὰ ἀσχοληθῇ σοβαρὰ μετὰ τὰ γεγονότα, ποὺ ἔχουν περάσει ἀπὸ τὸ προσκήνιον καὶ ἔχουν προχωρήσει κι' ἔχουν βυθισθῇ στὸ ἀπύθμενον χάος τῆς λησμοσύνης. Κι' ὄχι μόνο δὲν κεντρίζονται τὰ ἐνδιαφέροντά της καὶ δὲν βρίσκει χρόνον νὰ ἀσχοληθῇ μετὰ τὰ παλιὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ κάτι τὸ ἀκόμα πιὸ ριζοσπαστικόν. Ἀγωνίζεται μετὰ κάθε τρόπο νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ παραδοσιακόν, νὰ σπάσῃ τὰ παλιὰ μέτρα καὶ τοὺς παλινοὺς ρυθμοὺς, νὰ ἀνατρέψῃ τὴν παλιὰ ἀρμονίαν, νὰ θρυμματίσῃ τὴν «κατεστημένην» νοοτροπία, μ' ἓνα λόγον ν' ἀποτινάξῃ ὀλόκληρον τὸ ζυγὸν τοῦ παρελθόντος, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἀνενόηλη τὴν δική της ζωὴν καὶ τὴν δική της ἱστορίαν. Ἡ τάσις στὴ σύγχρονον τέχνην, ἡ ἰδιότυπη βίωσις τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας, ποὺ ἔγει γίνεσι τὸ μεγάλο πρόβλημα τῶν καιρῶν μας σὲ παγκόσμια κλίμακα, οἱ ριζοσπαστικὲς ἀντιλήψεις γιὰ ζητήματα βασικὰ, ἀκόμα καὶ αὐτὴ ἡ ἀναζήτησις τοῦ ἐξεζητημένου

στην εμφάνισι, τί άλλο εκφράζουν στο σύνολό τους, παρά την άγωνία τῆς νέας γενεᾶς νά κόψη τὸ δεσμό της μὲ τὸ καθιερωμένο καὶ τὸ παραδοσιακὸ καὶ τὸ τυποποιημένο, τὸ ὁποῖο ἄλλοτε μὲ καλὸ κι' ἄλλοτε μὲ βάνουσο ἢ ὑποκριτικὸ τρόπο τῆς ἐπιβάλλει ἡ γενεὰ τῶν πατέρων της;

IV. Φυσικὰ ἐδῶ αὐτὴ τῆ στιγμῆ δὲν πρόκειται νά καταλογίσουμε εὐθῦνες γιὰ τῆ διάστασι καὶ τὴν ἀντίθεσι. Μιὰ ἀλήθεια, πού ἴσως εἶναι αὐτόδηλη, θέλουμε νά ὑπογραμμίσουμε. Τὸ ὅτι γιὰ νά ἀρχίσῃ μιὰ προσέγγισι καὶ νά ἀνοίξῃ ἓνας διάλογος πρέπει νά προηγηθῇ μιὰ αὐτοκριτικὴ καὶ ἀπὸ τίς δυὸ μερῆς. Οὔτε τὸ κάθε καινούργιο εἶναι ἀπόβλητο οὔτε τὸ κάθε παλὸ εἶναι καὶ ἀξιολογικὰ ἀνώτερο. Καὶ ἀντίστροφα, ἡ ἀλλαγὴ δὲν εἶναι αὐτοσκοπὸς καὶ ὁ μόνος καὶ ἡ ἀγωνία καὶ ἡ δημιουργία τῶν παλαιότερων δὲν ἀποτελεῖ μόνον ὕλικὸ γιὰ τίς προθῆκες τῶν μουσείων. Ἡ σημερινὴ νέα γενεὰ εἶναι προέκτασι τῆς προηγούμενης καὶ ἔχει δικαίωμα στὴν κληρονομία καὶ ταυτόχρονα εἶναι πλασμένη γιὰ καινούργιο δράματισμὸ καὶ καινούργια δημιουργία.

Κι' ἀκόμα θὰ θέλαμε νά ὑπομνήσουμε στὰ χρυσᾶ νειῶτα, ὅτι θὰ ἦταν μεγάλο, καταστροφικὸ λάθος, νά τοποθετήσουν ἀνάμεσα στὰ «πρὸς κατεδάφισιν» καὶ τὴν Ἐκκλησία. Νά θεωρήσουν ὅτι κι' αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος, πού πρέπει νά ὑποχωρήσουν καὶ νά συντριβοῦν, κάτω ἀπὸ τὴν πίεσι τῶν νέων ἀνακαλύψεων καὶ τῶν νέων ρυθμῶν. Κάνοντας κάτι τέτοιο εἶναι σὰν νά βγάξουν τὸ ὄξυγόνο ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴ, μὲ τὴν αἰτιολογία ὅτι αὐτὸ εἶναι πιά ξεπερασμένο, μιὰ καὶ τὸ ἀνέπνεαν οἱ ἄνθρωποι, πού δὲν ἤξεραν νά χειρίζονται ἠλεκτρονικὲς μηχανὲς καὶ δὲν ριψοκινδύνευαν νά ταξιδέψουν σὲ ἄλλους πλανῆτες.

Ἡ ἰδιοτυπία τῆς Ἐκκλησίας εἶναι αὐτὴ. Ἄν καὶ φτάνει στὴν ἐποχὴ μας περνώντας ἀπὸ μιὰ μακρὰ ἀλυσίδα παραδόσεως εἶναι ἡ πιὸ ἔντονη, ἡ πιὸ ζωντανὴ σημερινὴ πραγματικότης. Εἶναι τὸ αἰώνιο «σήμερα», εἶναι τὸ ἀδιάκοπο ἔρχομαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, εἶναι ἡ πάντοτε ἐπίκαιρη παρουσία τοῦ αἰώνιου Δημιουργοῦ στὸ πλευρὸ τοῦ πεπερασμένου πλάσματος. Εἶναι τὸ «ναί» καὶ τὸ «ἀμήν», ἡ καταφασις καὶ ἡ προσφορὰ τοῦ οὐρανοῦ στὴ γῆ, τῆς αἰωνιότητος στὴν προσκαιρότητα, τοῦ ὄντως ὄντος πρὸς τὴν συγκεκριμένη ὑπαρξί. Εἶναι τὸ ὄξυγόνο, πού προσφερόταν χθὲς καὶ προσφέρεται σήμερα, χωρὶς οἱ ἀνακαλύψεις πού μεσολάβησαν νά ἀφαιρέσουν οὔτε πολλοστημόριο ἀπὸ τὴν ἀξία του καὶ τὴν ἀναγκαιότητά του.

Ἴσως ἡ τοποθέτησί μου αὐτὴ νά δημιουργῇ ἐρωτηματικά. Γιατί ἡ τὸση ἔμφασι στὴν παρουσία τῆς Ἐκκλησίας στὸ σύγχρονο

κόσμο και ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς σὰν ὀξυγόνου, σὰν ἀπαραίτητου στοιχείου γιὰ τὴ ζωὴ τῶν νέων ἀνθρώπων;

Ἡ ἀπάντησι στὸ θέμα αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ περιεχόμενον μιᾶς ἐπιστήμης. Μιᾶς ἐπιστήμης, ποὺ θὰ ἀνελάμβανε ὄχι ἀπλῶς νὰ μεταδώσῃ γνώσεις, ἀλλὰ πέρα ἀπὸ τὴν γνωσιολογικὴ τῆς προσφορά, νὰ καθοδηγήσῃ οὐσιαστικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ τὴ σύγχρονη νεότητα.

Ἐδῶ, ἐντελῶς σύντομα καὶ διαγραμματικά, θέλω νὰ ἀνασύρω γιὰ λίγο τὸν πέπλο τοῦ μυστηρίου καὶ νὰ ἀφήσω νὰ φανοῦν οἱ μεγάλες καὶ ὠραῖες προοπτικὲς τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖες ἀνταποκρίνονται στὶς βαθεῖες καὶ ἀδιάφθορες ἀναζητήσεις καὶ τοὺς ὄραματισμοὺς τοῦ σημερινοῦ νέου ἀνθρώπου. Νὰ παρουσιάσω τὰ καθοδηγητικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀναλαμβάνουν νὰ τὸν χειραγωγήσουν στὸ δυσκολώτατο ἔργο τοῦ προσανατολισμοῦ του καὶ τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς ὑπάρξεώς του, τῆς μιᾶς καὶ μοναδικῆς ζωῆς του.

V. Φίλοι μου, ἴσως νὰ μὴ τὸ ἔχετε ἀκόμα ἀνακαλύψει, ἢ ἀκόμα καὶ νὰ μὴν τὸ ἔχετε κἀν ὑποπτειθῆ. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει μιὰ κοινὴ ἀγωνία μαζῆ σας, τὴν ἀγωνία τῆς ζωῆς, τὴν ἀγωνία τῆς αἰωνιότητος. Ἡ Ἐκκλησία, αὐτὸ τὸ ὑπέροχο πνευματικὸ σῶμα δὲν συνεπαίρνεταί ποτὲ ἀπὸ τὴν γοητεία «τοῦ νῦν καιροῦ», ἀπὸ τὴν ἐντυπωσιακὴ καὶ θορυβώδη καὶ συναρπαστικὴ σειρήνα τῆς προσκαιρότητας. Οἱ προοπτικὲς τῆς προχωροῦν πολὺ μακριὰ σὲ χῶρο καὶ σὲ χρόνον. Πέρα ἀπὸ αὐτό, ποὺ ἀγκαλιάζει τὸ μάτι μας καὶ ἐγγίζουσι τὰ μηχανήματά μας. Οἱ ὄραματισμοὶ τῆς καὶ οἱ ἀναζητήσεις τῆς βυθίζονται πέρα ἀπὸ τὸ μυστήριον τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, γιὰ νὰ φέρουν τὸν ἀνθρώπον σὲ ἄμεση κοινωνία μὲ τὸν Δημιουργὸ καὶ νὰ τοῦ χαρίσουν τὴν ἀπέραντη εὐτυχία τοῦ προσανατολισμοῦ πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Ἡ Ἐκκλησία, σὰν σῶμα, σὰν σύνολο καὶ σὰν ἐπὶ μέρους μέλη, εἶναι ὁ μεγάλος νοσταλγὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὀδοιπόρος, ὁ ὁποῖος προσβλέπει, ὄραματίζεται, πορεύεται πρὸς τὴν αἰωνιότητα.

Ἡ ἀναζήτησι αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ βύθισμα μέσα στὸν ἱστορικὸν χρόνον. Ἡ Ἐκκλησία δὲν βιάζεται νὰ ζήσει τὴν ἱστορίαν τῆς γῆς. Δὲν νοιώθει σὰν ἀποστολὴ τῆς τὸ νὰ ἐπιταχύνῃ τὰ γεγονότα. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει μέσα τῆς τὴν πραγματικὴν ἐννοίαν τοῦ χρόνου καὶ τῆς αἰωνιότητος. Ἐχοντας ἄμεση κοινωνία μὲ τὸν αἰώνιον Θεόν, ἔχει σαφῆ καὶ ἀληθινὴν γνῶσιν τοῦ τί εἶναι πρόσκαιρον καὶ τί ξεπερνάει τὴν προσκαιρότητα. Μπορεῖ νὰ κἀνῃ τὴ διαστολὴν τοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ πνευματικόν. Ἐχει τὴν δύναμιν νὰ ἀξιοποιήσῃ τὴν τεχνικὴν, νὰ καρπωθῆ τὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀρίζοντες τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, νὰ

πιάση τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τοῦ δείξῃ ποιὲς εἶναι οἱ πραγματικὲς διαστάσεις τῆς ζωῆς του καὶ πῶς μπορεῖ ἡ ὑπαρξί του νὰ δαμάσῃ τὸ χρόνο, νὰ ξεπεράσῃ τὸ νόμο τῆς φθορᾶς καὶ νὰ ζήσῃ τὴν κάθε στιγμή τῆς νεανικῆς καὶ αὔριο τῆς ὥριμης καὶ μεθαύριο τῆς γεροντικῆς ἡλικίας σὰν μιὰ στιγμή, σὰν ἓνα κομμάτι τῆς ἀπέραντης αἰωνιότητος.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ «Χριστὸς ἐν ἡμῖν», τὸ Α καὶ τὸ Ω, τὸ «ναὶ» καὶ τὸ «ἀμήν», ἡ ἀληθινὴ κατάφασι στὴν ὄντως ζωὴ, μὲ τὴ μορφή καὶ τίς διαστάσεις, πού τῆς ἔχει δώσει ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός. Ἀφομοιώνοντας τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξί στὸ σῶμα της, πλάθει αὐτὸν τινὰ κόσμον ἕτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοουμένης, βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος, τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα, πνεῦμα διὰ τὴν Χάριν, σάρκα διὰ τὴν ἔπαρσιν», σύμφωνα μὲ τὴν φιλόσοφον ἔκφρασι τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ.

VI. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν διάστασι τῆς αἰωνιότητος, ἡ Ἐκκλησία προσφέρει στὸν σύγχρονον νέο ἄνθρωπο τὸ πνευματικὸ ὑπόβαθρον τῆς προσωπικότητός του.

Κυττάξτε αὐτὴ τὴν ἀνωθυμία, αὐτὴ τὴ μαζικὴ, ἀπρόσωπη κίνησι καὶ δρᾶσι, τὴν καταπίεσι τῆς προσωπικότητος κάτω ἀπὸ τὴν βαρεῖά μηχανή, ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, πού τόσο σᾶς ἐνοχλοῦν, τὰ συμπλέγματα, πού ἐδημιούργησε ὁ αἰώνας μας. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ μετακινήσῃ. Πλάκες βαρειές, συνθλίβουν τὴν ὑπαρξί. Ὁ νέος ἄνθρωπος, πού μπαίνει στὸν κοινωνικὸ στίβον, πού ἀρχίζει τὴ δημιουργία, αἰσθάνεται περισσότερο σὰν ἓνα ἄψυχο ἐξάρτημα μιᾶς μηχανῆς, τοποθετημένο σὲ μιὰ λεπτομερειακὴ θέσι ἐνὸς πελώριου μηχανισμοῦ, παρὰ σὰν προσωπικότης ἐλεύθερη, πού κινεῖται μὲ αὐτοτέλεια γιὰ τὴν κατάκτησι κάποιου μεγάλου σκοποῦ, γιὰ τὴν προσφορὰ κάποιας παρουσίας καὶ κάποιας δημιουργίας μέσα στὸ χῶρον τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Ἐκκλησία δημιουργεῖ ἓνα ἐντελῶς διαφορετικὸ πλαίσιο. Ἡ προσωπικότης τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἓνα ἐξάρτημα τοῦ κοινωνικοῦ μηχανισμοῦ. Εἶναι ἓνα ζωντανὸ μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ γέλιο του ἢ ὁ στεναγμὸς του δὲν εἶναι ὁ τριγμὸς τοῦ ψυχροῦ μετάλλου. Εἶναι ἡ ἔκφρασι τοῦ λόγου καὶ τοῦ αἰσθηματος, τῶν μεγάλων δῶρων, μὲ τὰ ὅποια ἐπροίκισε τὸ τελειότερον πλάσμα του ὁ Δημιουργός.

Ὁ ἄνθρωπος μέσα στὴν Ἐκκλησίαν δὲν αἰσθάνεται ἄψυχος καὶ δὲν συνεχεται ἀπὸ τὸν φόβον τῆς μοναξιάς. ἔχει συνειδησι τῆς ὑπάρξεώς του καὶ τῆς πορείας του, ξέρει πῶς εἶναι μιὰ πολύτιμη

οντότης, γὰ τὴν ὁποία στήθηκε ὁ σταυρὸς καὶ χύθηκε τὸ ἀνεκτίμητο αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ὁποία εἶναι ἐνσωματωμένη στὴν ἱερῆ οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ σαφήνεια τῆς ἀντιλήψεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι κάτι τὸ μοναδικό. Νοιώθει κανεὶς, ὅταν ἔρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ ἱερά αὐτὰ κείμενα, ὅτι ἔχει μπροστά του ὄχι ἓνα ἀκαθόριστο οὐμανιστικὸ κίνημα, ἀλλὰ τὴν Ἀποκάλυψι τοῦ Θεοῦ, τὴν διείσδυσι ἐνὸς φωτὸς στὴν ἀπύθμενη ἀγωνία τῆς ὑπάρξεως, τὴν ἀληθινὴ χειραγωγία, ἡ ὁποία προσφέρεται ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν βασιλέα τῆς δημιουργίας, τὸν ἄνθρωπο.

VII. Δὲν ἐξαντλῶ τὸ θέμα. Οὔτε κἀν τὸ παρουσιάζω στὸ σύνολό του. Ἀπλῶς προσπαθῶ μὲ ἓνα μικρὸ κερὶ, μὲ τὸν φτωχὸ ἀνθρώπινο λόγος, λίγο νὰ τὸ φωτίσω. Τὴν μελέτη του καὶ πρὸ παντὸς τὴν βίωσί του τὴν ἀφίνω σὲ σᾶς. Στὴν σημερινὴ ἑλληνικὴ νεότητα, ἡ ὁποία σκέπτεται, ἀγωνιᾷ καὶ ψάχνει νὰ βρῆ τὸν προσανατολισμὸ τῆς καὶ τὸν δρόμο τῆς.

Φίλοι μου, πρὶν δυὸ χρόνια, τὸ διαβάσατε στὶς ἐφημερίδες, μιὰ πυκνὴ καταχνιά κάλυψε τὴν πόλι μὲ τὰ ψηλότερα οἰκοδομήματα, τὴν Νέα Ὑόρκη. Τὰ καυσαέρια καὶ οἱ ἀναθυμιάσεις τῶν μηχανῶν κύκλωσαν καὶ ἀπειλήσαν νὰ πνίξουν τὴν πολυάνθρωπη πολιτεία. Ἐκεῖνοι, ποὺ περπατοῦσαν στοὺς δρόμους κι' ἐκεῖνοι ποὺ κατοικοῦσαν στὰ παλιὰ χαμηλά σπίτια ἐνοιωσαν πῶς μπῆκαν στὸ σκιερὸ χῶρο τοῦ θανάτου. Ὅμως οἱ οὐρανοξύστες, τὰ νεαρά πανύψηλα βλαστάρια τῆς ἐποχῆς μας δὲν καλύφτηκαν ἀπὸ τὸ ἀπειλητικὸ σύννεφο. Οἱ κορυφές τους, ὑπερήφανες, ἔσκισαν τὴν μαύρη καταχνιά, πρόβαλαν στὸ γαλάζιο φόντο τοῦ οὐρανοῦ, λούστηκαν στὸν ἥλιο καὶ στὴν χαρὰ κι' ἄφησαν τὰ μεγάλα τους μάτια νὰ ἀνιχνεύσουν τοὺς μακρινούς ὀρίζοντες.

Βλαστάρια τῆς ἐποχῆς, βλαστάρια τοῦ αἰῶνος οἱ σημερινοὶ νέοι, μόλις δοκιμάσουν νὰ ὑψωθοῦν πάνω ἀπὸ τὴν καταχνιά, πάνω ἀπὸ τὸν θόρυβο, πάνω ἀπὸ τὴν μαυρισμένη στέγη τοῦ μεγάλου ἐργοστασίου, ποὺ εἶναι ἡ γῆ μας, θὰ ἀντικρύσουν τὸν ἥλιο, τὸν γαλάζιο οὐρανὸ, τοὺς ἀπέραντους μακρινούς ὀρίζοντες, τοὺς ὁποίους ἔχει ἀνοίξει ὁ Θεὸς γιὰ κάθε ἄνθρωπο. Καὶ τότε θὰ προχωρήσουν στὴν μεγαλύτερη ἐφεύρεσι. Θὰ ἀνακαλύψουν τοὺς ἁμορφους κόσμους τοῦ Πνεύματος. Θὰ λαχταρήσουν νὰ τοὺς βαδίσουν. Καὶ θὰ καλέσουν τὴν Ἐκκλησία νὰ τοὺς δείξῃ τὸ δρόμο.

Ἀγαπητοὶ φοιτηταί, αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν εὐχὴ καὶ τὴν προσευχὴ τῶν ἐπισκόπων τῆς ἀποστολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γιὰ σᾶς, τὴν ἀνήσυχη μὰ τόσο ἀγαπημένη διάδοχη γενεά.

† Ὁ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ

«Ο ΛΑΟΣ Ο ΚΑΘΗΜΕΝΟΣ ΕΝ ΣΚΟΤΕΙ ΕΙΔΕ ΦΩΣ ΜΕΓΑ»

Α'.

Τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς μετὰ τὰ Φῶτα, τὸ ὁποῖον θὰ ἀκούσωμεν μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τονίζει χαρακτηριστικῶς, ὅτι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν συνετέλεσεν, ὥστε «ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιαῶ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς» (Ματθ. 8', 16).

Ἰνα κατανοήσῃ τις, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπῆρξε πράγματι τὸ φῶς διὰ τοὺς «ἐν χώρα καὶ σκιαῶ θανάτου» καθημένους λαούς, ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ ἐν καὶ μόνον βλέμμα εἰς τὴν πολιτιστικὴν κατάστασιν, τὴν ὁποῖαν εὔρεν ὁ Χριστιανισμός.

Οἱ χρόνοι, καθ' οὓς ἐθεμελιώθη τὸ χριστιανικὸν οἰκοδόμημα, ὑπῆρξαν χρόνοι πολιτιστικῆς καταπτώσεως. Πάντα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ εἶχον παρακμάσει καὶ καταπέσει, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ πλείστων τεκμηρίων, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάγλυφα ἐπὶ τῶν νομισμάτων, κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν πολυτίμων λίθων, ἐζωγραφημένα ἐπὶ τῶν τοιχογραφιῶν, ἐσπαρμένα εἰς τὰς σελίδας τῶν φιλοσόφων, τῶν ποιητῶν, τῶν σατυρικῶν καὶ τῶν ἱστοριογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης¹.

Ἐν πρώτοις ὁ ἠθικὸς καὶ κοινωνικὸς βίος εἶχε καταπέσει. Ὁ Ἄπ. Παῦλος περιγράφει ζωηρῶς τὸ κατάντημα τῆς προχριστιανικῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ α' κεφαλαίῳ τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ «Χρυσοῦ ὄνου» τοῦ Ἀπουληίου καὶ τοῦ «Λουκίου ἡ ὄνου» τοῦ Λουκιανοῦ, τὰ λείψανα τῆς Πομπηίας καὶ τοῦ Ἡρακλείου, αἱ σάτυροι τοῦ Περσίου καὶ τοῦ Ἰουβενάλιου, τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρτιαλίου, τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Τακίτου, τοῦ Σουετωνίου καὶ τοῦ Κασσίου Δίωνος, αἱ ῥυπαραὶ μυθοπλαστίαι τοῦ Πετρωνίου—πάντα ταῦτα παρέχουν εἰς ἡμᾶς εἰκόνα τόσον τῆς φαυλότητος καὶ ἀναιδεΐας τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσον καὶ τῆς βαθείας ἠθικῆς καταπτώσεως καὶ τοῦ ἐκφυλισμοῦ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῆς τότε κοινωνίας². Πανταχοῦ ἐβασίλευεν ἡ ἀποθέω-

1. F. W. Farrar, Αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Χριστιανισμοῦ, βιβλίον Α': Ὁ Ἄντιχριστος, μετάφρ. Χ. Ἰ. Παπαϊωάννου, Πειραιεὺς 1922, σ. 6.

2. Εὐαγγέλου Ἀντωνιάδου, Ἡ κατάστασις τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθῆναι 1932, σελ. 48. F. W. Farrar, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 6-7. A. Nicolas, Études philosophiques sur le Christianisme, μετάφρ. Π. Βράβιλα Ἀρμένη καὶ Ἀ. Μαυρομάτου, τόμος 1, Ἀθῆναι 1910, σελ. 152.

σις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ τῶν ἐνστίκτων. Τὸ κακὸν ἐθεωρεῖτο ὡς τι τὸ θεμιτὸν καὶ διεπράττετο ἐλευθέρως καὶ δημοσίᾳ.

Ἵπὲρ τὰ δύο τρίτα τῶν κατοίκων τῶν πλέον πεπολιτισμένων χωρῶν ἦσαν δ ο ὕ λ ο ι, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ δεσπότες εἶχον ἀπόλυτον ἐξουσίαν, δυνάμενοι νὰ μαστιγώσουν ἢ θανατώσουν αὐτοὺς κατ' ἄρεσκαιαν.

Ὁ φίλος τοῦ Αὐγούστου Πολλίαν ἔτρεφεν ὑπερμεγέθεις μυραίνας μὲ τὰς σάρκας τῶν δούλων του³. Κόϊντος ὁ Φλαμίνιος διέταξε νὰ θανατωθῇ εἰς τῶν δούλων του, ἵνα προσφέρῃ νέον θέαμα εἰς τινὰ τῶν φίλων του, οὐδέποτε ἰδόντα ἀνθρωπὸν φονευόμενον⁴. Ἐάν τις οἰκογενειάρχης ἐφονεύετο ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἐὰν δὲν ἀνεκαλύπτετο ὁ φονεὺς, τότε πάντες οἱ δούλοι ὑπέκειντο εἰς τὴν κεφαλικὴν ποινὴν. Καὶ ὅταν εἰς ἓκ τῶν μεγιστάνων τῆς Ρώμης, ὅστις εἶχε τετρακοσίους δούλους, ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος ἐξ αὐτῶν, τότε ἅπαντες οἱ δούλοι αὐτοῦ ἐθανατώθησαν (Τάκιτος). Εἰς τὰς κηδεῖας τῶν πλουσίων ἐφόνευον ἐνίοτε ἀριθμὸν τινὰ δούλων ὡς θύματα εὐάρεστα εἰς τὰς ψυχὰς των⁵.

Τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ λαὸς ἐζήτηε «ἄρτον καὶ θεάματα». Διὰ τῶν ἀγρίων μονομαχιῶν κατεσπαράσσοντο χιλιάδες ἀνθρώπων. Ὡς πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ἱστορικὸς Δίων, ἐπὶ Τραϊανοῦ ἐντὸς 123 ἡμερῶν κατεσπαράχθησαν 10.000 μονομάχων καὶ 11.000 θηρίων.

Ἡ οἰκογένεια εὐρίσκετο ἐν πλήρει διαλύσει. Αἱ σύζυγοι ἀπεπέμποντο διὰ τὴν πλέον ἀσήμαντον πρόφασιν, ἀκόμη καὶ ἐγκυμονοῦσαι. Αἱ εὐγενεῖς ρωμαῖαι δέσποιναι ἠρίθμουν τὰ ἔτη αὐτῶν οὐχὶ κατὰ τοὺς ὑπάτους, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀποπεμφθέντας ἢ ἀποπέμψαντας συζύγους⁷. Ἡ καθ' ὅλου θέσις τῆς γυναικὸς ἦτο ἀθλία. Κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, ἡ γυνή, εἴτε ὡς κόρη εἴτε ὡς σύζυγος, διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἀνδρός⁸. Ἐν τοῖς παπύροις τῆς Ὀξυρίγχου εὐρέθη ἐπιστολή, ἐν τῇ ὁποίᾳ Ἰλαρίων τις γράφει πρὸς τὴν ἐπίτοκον σύζυγον αὐτοῦ: «Ἐὰν (τὸ γεννηθησόμενον) ἦ ἄρσεν, ἄφες· ἐὰν ἦ θῆλυ, ἔκβαλε»⁹.

Ἡ βρ ε φ ο κ τ ο ν ῖ α καὶ ν η π ι ο κ τ ο ν ῖ α ἀπετέλει στίγμα τοῦ βίου καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. «Τὸ νεογέννητον—παρήγγελλον οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος—πίπτει ἀπὸ τῆς

3. Πλίνιος, βιβλ. Θ', κεφ. λθ'.

4. Π λ ο υ τ ἄ ρ χ ο υ, Βίος Φλαμίνιου.

5. A. Nicolas, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 153-156.

6. Αὐτόθι, σ. 158-159.

7. F. W. Farrar, ἐνθ' ἀνωτ. σελ. 11.

8. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἡρωίδες τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης (Αἱ διακόνισσαι διὰ τῶν αἰώνων), Ἀθήναι 1949, σελ. 22.

9. A d o l f D e i s s m a n n, Licht vom Osten, Tübingen 1943, σ. 134.

νηδύος τῆς μητρὸς εἰς τοὺς πόδας τοῦ πατρὸς του. Καὶ ἂν μὲν ὁ πατὴρ κύψῃ καὶ τὸ λάβῃ εἰς τὰς χεῖρας, σημεῖον ὅτι ἐφείσθη τῆς ζωῆς του· ἐὰν δὲ ἀποστρέψῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ πρόσωπόν του, σημεῖον ὅτι τὸ βρέφος πρέπει ἢ νὰ ἐκτεθῆ εἰς τὰ ὄρνεα ἢ νὰ φονευθῆ διὰ χειρὸς ἀνθρώπου». Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιᾶται ἐξεσφενδόνιζον εἰς τὸ βάραθρον τοῦ Ταυγέτου τὰ ἀσθενικὰ καὶ δύσμορφα παιδιὰ. «Κατὰ τὰ πολιτικὰ παραγγέλματα τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἡ Πολιτεία ἔπρεπε νὰ ἀποκαθαίρεται ἀπὸ πᾶν περιττεῦον, διὰ νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς ἑαυτὴν τὴν εὐδαιμονίαν... Ἡ νηπιοκτονία ἄρα ἦτο ἀναγκαία χειρουργικὴ πράξις, τὴν ὁποίαν ἀπῆτει τὸ συμφέρον τοῦ Μινωταύρου τῆς Πολιτείας, εἰς τὸν ὁποῖον ἔπρεπε νὰ θυσιάζωνται καὶ τὰ ἀπλοῦστερα τῶν αἰσθημάτων»¹⁰. Κατὰ τὴν ρωμαϊκὴν νομοθεσίαν, περὶ μὲν τῶν ὑγιῶν παιδιῶν ὁ πατὴρ ἀπεφάσιζεν, ἂν ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸ παιδίον ζωὴ ἢ θάνατος, περὶ δὲ τῶν ἐλαττωματικῶν οἱ Δώδεκα Πίνακες ὥριζον ἀπεριφράστως: «ἐὰν μὲν παραμεμορφωμένον, νὰ τὸ φονεῦῃ ὁ πατὴρ ἰδιοχειρῶς καὶ ἀνυπερθέτως· ἐὰν δὲ καχεκτικόν, νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ θηρία βοράν». Ὁ ἀτρόμητος Τερτυλλιανὸς ἀπηύθυνε τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς τῆς Ρώμης, ἀπολογούμενος ἐνώπιον αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν: «Μεταξὺ ὄλου τοῦ περικυκλοῦντός με τὴν στιγμὴν ταύτην λαοῦ καὶ τὸ αἷμα τῶν Χριστιανῶν ἀπαιτοῦντος, μεταξὺ ὄλων τούτων τῶν δικαστῶν, τῶν ὑπεραυστηρῶς ἐπικρινόντων τὰ ἡμέτερα, ὑπάρχει τις, ὅστις νὰ μὴ παρέδωκεν εἰς θάνατον τὰ τέκνα του, ὅστις νὰ μὴ τὰ ἐπνίξεν, ὅστις νὰ μὴ τὰ ἐθανάτωσεν εἴτε διὰ λιμοῦ, εἴτε δι' ἐκθέσεως εἰς τὰς χιόνας, εἴτε δι' ἐγκαταλείψεως εἰς τὴν δυστυχίαν, εἴτε δι' ἀπορρίψεώς των εἰς τοὺς κύνας καὶ τὰ σαρκοφάγα ὄρνεα;». Καὶ ὁ Μινούκιος Φῆλιξ ἐπανελάμβανεν: «Ἰδίους ὀφθαλμοῖς σᾶς βλέπω τὰ ὑφ' ὑμῶν γεννώμενα ἄλλοτε μὲν εἰς τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ σαρκοφάγα ὄρνεα νὰ ρίπτετε, ἄλλοτε δὲ μὲ τὰς χεῖράς σας νὰ στραγγαλίζετε καὶ πνίγετε». Χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ὤμην αὐτῆς εἰλικρίνειαν εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ φιλοσόφου Σενέκα: «Τιμωροῦμεν διὰ θανάτου τοὺς κακούργους, ὡς παίομεν διὰ ροπάλου τοὺς λυσσῶντας κύνας, φονεῦομεν τοὺς ἐξηγηριωμένους ταύρους, πνίγομεν τὰ θηρία καὶ τὰ ἀδύνατα καὶ ἀνάπηρα νήπια»¹¹.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

10. Κωνσταντίνου Κ. Καλλινίκου, Πρακτικαὶ ὁμιλίαι εἰς τὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια, Ἀθήναι 1930, σελ. 342.

11. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 342-343.

Ἐπὶ τῇ 30ῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ θανάτου του.

(†) Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Α΄

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Σ' ὅλες αὐτὲς τὶς ἀρχιερατικὲς ἐκδηλώσεις του ἡ ἀπλότης του ἦταν παροιμιώδης. Στὴν Ἁγία Παρασκευή, ὁ σημερινὸς περικαλλῆς ναὸς δὲν εἶχε ἀκόμα κτισθῆ. Ἀπλῶς εἶχεν ἀρτίσει νὰ ὑψώνεται. Στὸν Ἑσπερινὸ τῆς ἡμέρας ποὺ γιόρταζε ἡ Χάρι της, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀντὶ θρόνου, ποὺ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητος γιὰ νὰ μιλήσῃ πρὸς τὶς ἑκατοντάδες τῶν συγκεντρωμένων, ἐχρησιμοποίησε κασόνες, ἐπάνω στὶς ὁποῖες εἶχαν ρίξει ἓνα ἀπέτο... Ποιὰ σημασία μπορούσε νὰ ἔχη γι' αὐτὸν ἡ κασόνα; Ἀρκοῦσε ὅτι ἡ παρουσία του τόνωνε τὸν κόσμο τῶν πιστῶν.

Αὐτὴν τὴν τακτικὴ τῆς («ἐν ταπεινοφροσύνῃ μεγαλοπρεπείας») κρατοῦσε ὅλα τὰ ὑπερδεκαπέντε χρόνια τῆς Ἀρχιερατείας του. Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ εἶχε ἓνα αὐτοκίνητο, ἀμερικανικῆς μάρκας «ΝΑΣ», στὸ παλιὸ καὶ ἀπρηχαιωμένο τύπο τῆς λιμουζίνας. Οἱ σοῦστες του ἦταν «γιὰ κλάματα» καὶ δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ταξιδεύῃ στοὺς ἄστρωτους, κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος, δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, χωρὶς τὰ νεφρὰ τῶν ἐπιβατῶν νὰ ὑποφέρουν. «Φθίνουσι καὶ πόλεις», ἔγραφεν ὁ Πλοῦταρχος καὶ ἐπανελάμβανε, σὰν ἱστορικός, ὁ Χρυσόστομος. Κατὰ συνέπειαν, καὶ ἡ γηρασμένη «ΝΑΣ», παρὰ τὸ ἐπίσημο φορτίο της, δὲν μπορούσε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ μεγάλο νόμο.

Ἔλα ὅμως ποὺ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἦταν ἀμετάθετος στὶς ἀπόψεις του! Δὲν ἤθελε νὰ ὑποβληθῆ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ στὴν δαπάνη τῆς ἀγορᾶς νέου αὐτοκινήτου. Πῶς μπορούσε ν' ἀγοράζῃ αὐτοκίνητο, γιὰ τὴν εὐμάρεια τοῦ Ἀρχιεπισκόπου της, ὅταν χιλιάδες προσφύγων ζοῦσαν κάτω ἀπὸ ντενεκέδες, παληοσανίδες καὶ τσουβάλια, μέσα σὲ χαμόσπιστα.

Τὴν λύσι, ὅμως, τὴν ἔδωσε πολὺ συντόμως ἡ «ΝΑΣ»! Τὸν ἔκαμε νὰ καταλάβῃ ὅτι ἡ ἴδια δὲν ἦταν παρὰ ἓνα μέσον μεταφορᾶς καὶ ὄχι σκοπὸς πολυτελείας, καὶ ὅτι, τέλος πάντων, ἤθελε «ἀλλαγῆμα»... Καὶ ἐνῶ μίαν ὥραιαν ἐσπέραν ἔτρεχε ἀγκομαχῶντας σ' ἓναν ρωμαντικὸ χωμάτινο δρόμο, ξαχνικὰ σκόνταψε σὲ μίαν παγίδα-λακκούβα, ποὺ ἀθέατη καρδοκοῦσε τὰ θύματά της, στέναξε, πήδηξε καὶ μαζὺ μ' αὐτὴν ἔκανε καὶ τοὺς ἀνύποπτους ἐπιβαίνοντας νὰ

τὴν ἀκολουθήσουν στὸ χορὸ τῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ «καλυμμαῦχι» τοῦ Ἀρχιεπισκόπου νὰ φθάσῃ ξαφνικά, μ' ἓνα γερὸ κτύπημα ποῦ ἔφαγε στὴν ὄροφῆ τῆς «λιμουζίνας», στὴν ...μύτη του!!

Αὐτὸ τὸ γεγονός ὠδήγησε, σὲ λίγο, στὴν ἀντικατάστασι τῆς «ΝΑΣ», ἡ ὁποία ἀφοῦ ἔζησε («ἐν μέσῳ τιμῶν»), ἀνευ τιμῶν («ἀπεδόθη εἰς τὴν ἀποστρατεῖαν») ... Στὴν ἀπόφασι αὐτῆ τῆς ἀνάγκης βοήθησε καὶ οἰκονομικὸς λόγος. Τὰ ἐξόδα γιὰ τὶς ἐπισκευὰς τοῦ πανάρχαιου αὐτοκινήτου ἦταν μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν ὠφέλεια τῆς διατηρήσεώς του.

Ἡ τακτικὴ ὅμως τῆς «ἐν ταπεινότητι μεγαλοπρεπείας» δὲν ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου, ὥστε νὰ καταστρέψῃ ἢ μία τὴν ἄλλη. Πρὶν ἀπὸ κάθε ἄλλο φρόντιζε, ὥστε καὶ τὸ ἀξίωμά του καὶ ἡ ὀφειλομένη πρὸς αὐτὸ τιμὴ νὰ μὴν ξεπέφτῃ. Μποροῦσε ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ταπεινόφρων καὶ νὰ παραιτῆται μὲ εὐχέρεια ἀπὸ ὅ,τιδῆποτε ἀνῆκε σ' αὐτόν. Τοῦ ἀξιώματός του ὅμως ἦταν θεματοφύλαξ καὶ ἔτσι τὸ ἀντιλαμβάνονταν καὶ δὲν ἐπέτρεπε μειώσεις ἢ ἀμφισβητήσεις γύρω ἀπ' αὐτό.

Μ' αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις, ὅταν κάποτε τοῦ διεμνήθη ἀπὸ τὸν Πάγκαλο, δικτάτορα τότε, ὅτι μὲ ἀριστίνδην Σύνοδο θὰ τὸν «καθίστα ἔκπτωτον», γιὰτὶ δὲν δεχόταν νὰ συμβάλῃ στὴν ἀνάδειξι ὡς Μητροπολίτου ἐνὸς προστατευομένου του, εἶπε μὲ ἡρεμία πρὸς τὸν διαβιβαστὴ τοῦ συνταρακτικοῦ μηνύματος:

— Παρακαλῶ νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν κ. Πρόεδρον, ὅτι ἐκεῖνος εἶναι πρόσκαιρος ἄρχων, ἐγὼ δ' ἰσόβιος! Θὰ ἀντικατασταθῶ διὰ τοῦ θανάτου μου!

Σὲ ἄλλη περίπτωσι, αὐτὸς ὁ καθ' ὅλα ταπεινός, περνῶντας μὲ τὸ αὐτοκίνητό του, καθισμένος πάντα στὴν δεξιὰ τιμητικὴ θέσι τῶν ὀπισθίων καθισμάτων, ἀπὸ τὴν ὁδὸ Ναυάρχου Νικοδήμου, περιμένε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ σκοποῦ χωροφύλακος πρὸς τὸ ἀξίωμά του, καὶ τὸν ἀνταπέδιδε μὲ εὐλογία. Καὶ ὅταν κάποτε, λόγῳ τεμπελιάς, ἢ ἀδιαφορίας ἢ περιφρονήσεως—ὁ Θεὸς γνωρίζει—καταργήθη ἡ εὐλαβικὴ συνήθεια, ὁ Χρυσόστομος, ἀφοῦ διεπίστωσε τὴν κατὰ σύστημα παράλειψι, δὲν ἐδίστασε νὰ τηλεφωνήσῃ πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐσωτερικῶν, ζητῶντας τὴν ἀποκατάστασι τῆς πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τὸν βαθμὸ του τιμῆς.

— Ἀδιαφορῶ διὰ τὸ πρόσωπόν μου! Ἐνδιαφέρομαι ὅμως διὰ τὸ σχῆμα, τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν!

Ἡ ἴδια διάθεσί του ἐκδηλώθηκε καὶ στὸ θέμα τῆς καθυστέρησεως τῆς παρασημοφορίας του ἀπὸ τὸ ἐπίσημον Ἑλληνικὸν Κρά-

τος. Είναι παληά γνωστή ιστορία, συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένη, ἡ βράβευσις τῶν ἀσήμεων ἢ τῶν μετρίων καὶ ἡ παράλειψις, ἂν μὴ περιφρόνησις τῶν ἀξίων καὶ τῶν διασήμεων. Στὴν περίπτωσι τοῦ Χρυσοστόμου, ἐνῶ ξένα Κράτη, τιμῶντας τὴν Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καὶ Ἐπιστήμη στὸ πρόσωπό του, τοῦ εἶχαν ἀπονεύμει ἀνώτατες διακρίσεις καὶ Μεγαλοσταύρους, ἡ Ἑλλάς μέχρι τοῦ 1937 περιωρίστηκε νὰ τοῦ δώσῃ μόνον τὸν Ταξίαρχον τοῦ Σωτήρος.

Αὐτὴ ἡ «ἐπὶ ἔλαττον διάκρισις» τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας εἶχε ἀφετηρία στὶς ἀναρίθμητες διαβολὲς τῶν κακῶν καὶ ἀνευθύνων «συμβούλων», ποῦ—ἀλλοίμονον—ποτέ δὲν λείπουν καὶ ποῦ ἔφθασαν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β', στὸν ὁποῖον—συγκεκριμένα δύο Ἀρχιερεῖς—μετὰ τὴν παλινόρθωσι, τὸν παρουσίασαν ὡς «ἄτονον καὶ ἀκατάλληλον» τόσον, ὥστε ὁ Ἄναξ νὰ φθάσῃ νὰ ἐρωτήσῃ τὸν ἀφωσιωμένο στὸν Θρόνον Καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Δημ. Μπαλάνου, σὲ μιὰν ἐπίσκεψί του στὰ Ἀνάκτορα, «πότε, ἐπὶ τέλους, θὰ φύγῃ καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, διὰ νὰ σωθῇ ἡ Ἐκκλησία»!

Καὶ χρειάσθηκε τότε ὁ ἀναμφισβήτητα δυνατὸς καὶ αὐστηρὸς χαρακτήρας τοῦ μακαρίτου Μπαλάνου, ποῦ γινώριζε μὲ ἀξιοπρέπεια νὰ μάχεται καὶ μὲ ἐλευθερία γνώμης νὰ ἀντιδρᾷ, γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ἐπιβαλλομένη φωτεινὴ πληροφόρησις τοῦ Ἀνωτάτου Ἀρχοντος σ' ἓνα θέμα τόσο λεπτό.

—Μεγαλειότατε! Προσέξατε τοὺς συμβούλους σας. Σᾶς προσφέρουν κακὰς ὑπηρεσίας. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος δὲν εἶναι τυχαῖος. Είναι προσωπικότης ἡθικῆ, πνευματικῆ, ἐκκλησιαστικῆ καὶ ἐπιστημονικῆ πρώτου μεγέθους. Διερωτώμαι ποῖος ἐτόλμησε νὰ σᾶς εἶπῃ τοιαῦτα πράγματα!

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὅμως, μέχρι τοῦ 1937, ἡ δυσμένεια στὸν τομέα τῆς ἀπονομῆς τοῦ ἀνωτάτου παρασήμεου τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' εἶχε καθυστερήσει, ἕως ὅτου μιὰν ἡμέρα παρουσιάσθηκε ἡ κατάλληλη εὐκαιρία σιωπηλῆς διαμαρτυρίας, ὄχι χάριν τοῦ προσώπου, ἀλλὰ χάριν τοῦ ἀξιώματος.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μαζὺ μὲ τοὺς ἀνωτάτους ἀξιωματούχους τοῦ Κράτους, προσεκλήθη ἀπὸ τὸν Ἀυτάρχη στὰ Ἀνάκτορα, γιὰ νὰ παραστή σὲ δεξιῶσι. Στὴν πρόσκλησι καθοριζόνταν ὅτι τὸ «ἐπίσημον ἔνδυμα μετὰ παρασήμεων» ἦτο ἀπαραίτητον!

Αὐτὸ περίμενε καὶ ὁ Χρυσόστομος. Ποτέ, σὲ καμμιάν ἄλλη περίπτωσι, δὲν εἶχε ξαναφορέσει παράσημα. Τοῦ ἀρκοῦσε ὁ ἐπίστηθιος Σταυρὸς καὶ τὸ Ἐγκόλπιον τοῦ Ἀρχιερέως, ἡ ἀνωτάτη

ἐκκλησιαστικὴ διάκρισις, μπροστὰ στὴν ὁποία καὶ Βασιλεῖς καὶ Αὐτοκράτορες ὑποκλινόνταν μὲ σεβασμό. Τώρα ὅμως χρειάζονταν νὰ τονισθῇ ἡ παράλειψις καὶ ἔπρεπε νὰ φορεθοῦν ὅλα τὰ παράσημα, ἀφοῦ... τὸ ἔγραφε καὶ ἡ πρόσκλησις!

Ὅταν ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν δεξίωσι, γελῶντας φώναξε τὸν ἀνεψιό του καὶ τοῦ εἶπε:

— Βάλε μου, σὲ παρακαλῶ, ὅλας αὐτὰς τὰς ἀνοησίας. Πρέπει νὰ φέρωμεν παράσημα κατὰ τὴν δεξίωσιν. Θὰ τὰ βάλῃς ὅλα. Καὶ τὰς ταινίας καὶ τοὺς ἀστέρας!

Καὶ «ταινίας καὶ ἀστέρας»... Ἔτσι κι' ἔγινε. Καὶ πάνω ἀπὸ τὸ τίμιο ράσο του φορέθηκαν ὅλες οἱ ταινίες τῶν μεγαλοσταύρων τοῦ Ἀστέρος τῆς Αἰθιοπίας, τοῦ Ἀστέρος τῆς Ρουμανίας, τοῦ Λευκοῦ Ἀετοῦ τῆς Πολωνίας καὶ τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Γιουγκοσλαβίας— ὄχι διαγώνια, ἀλλὰ σὰν ἀρχιερατικὰ ἐγκόλπια, κατὰ τὸ σύστημα τῶν Πατριαρχῶν καὶ καρφισσώθηκαν ὅλοι οἱ Ἀστέρες καὶ τελευταῖα, στὸν λαιμό του, ἀθέατος κάτω ἀπὸ τὴν γενειάδα του, κρεμάσθηκε τὸ μικρότερο παράσημο—ὁ Ἑλληνικὸς Ταξιάρχης τοῦ Σωτῆρος!

Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν προετοιμασία, κατάφορτος, πολύχρωμος καὶ ἀστραποβόλος, ξεκίνησε γιὰ τὰ Ἀνάκτορα ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα, χωρὶς δυστυχῶς νὰ διασωθῇ ἀπ' ἐκεῖνη τὴν δεξίωσι οὔτε καὶ μία φωτογραφία.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Χρυσόστομος ἦταν κατενθουσιασμένος.

Φαντασθῆτε, ἔλεγε, ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς κατεπλάγησαν ἀπὸ τὸ περιέργον φορτίον μου... Ἐκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἰδιαίτερος τὸ παρετήρησε, ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Βασιλεὺς! Μοῦ ὠμίλει καὶ συνεχῶς παρετῆρει τὰ παράσημά μου. Τοῦ προὔξενησαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Δυστυχῶς, ὁ Ταξιάρχης τοῦ Σωτῆρος σχεδὸν δὲν ἐφαίνετο.

Πῶς νὰ φανῇ ὁ δόλιος ἐκεῖ πού ἦταν κρυμμένος!

Παρὰ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος τὸν εἶδε... Καὶ σὲ λίγες ἡμέρες ὁ Μεγαλόσταυρος τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' ἀπενέμετο στὸν Προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Χρυσόστομος τὸν ἐπῆρε, εὐχαρίστησε «διὰ τὴν τιμὴν τὴν ἀπονεμομένην πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν», τὸν ἔβαλε στὸ συρτάρι του καὶ δὲν τὸν ἐφόρεσε ποτέ. Μόνον στὴν κηδεῖα του ὁ Μεγαλόσταυρος ἐκεῖνος, ἱστορικὸς μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀπονομῆς του, ξαναεἶδε τὸ φῶς... Καρφισσώθηκε μαζὺ μὲ τοὺς ἄλλους πάνω στὰ μαῦρα βελούδινα μαξιλαράκια, πού τοποθετήθηκαν γύρω ἀπὸ τὸ τίμιο φέρετρό του.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

156.— Διατί κατά τήν 23ην καὶ 22αν Δεκεμβρίου ἂν ψαλοῦν κατ' αὐτάς αἱ Μεγάλαι Ὁραὶ δὲν ἐπιτρέπει τὸ Τυπικὸν τὴν τέλεισιν τῆς Θείας Λειτουργίας; Μπορεῖ νὰ τελεσθῇ κατ' αὐτάς ἡ Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου καὶ κατὰ ποῖον τρόπον; (Ἐρώτησις Αἰδου. Ἐ. Στάμου καὶ Ἀ. Κουβίδου).

Ἡ ἰσχύουσα πρᾶξις ἔχει, καθὼς εἶναι γνωστό, ἀναλυτικὰ ὡς ἐξῆς: Κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων τελεῖται μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ ὄρθρου ἡ ἀκολουθία τῶν μεγάλων καὶ βασιλικῶν ὥρων τῆς ἑορτῆς καὶ ἔπεται ὁ ἑσπερινὸς καὶ ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ὅταν ὅμως ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων ἢ τῶν Θεοφανείων συμπέσῃ μετὰ Κυριακὴ ἢ Δευτέρα, ἡ ἀκολουθία τῶν μεγάλων ὥρων τῆς παραμονῆς δὲν τελεῖται κατὰ τὴν παραμονή, ποῦ θὰ πρέπει ἀντιστοίχως νὰ εἶναι Σάββατο ἢ Κυριακὴ, ἀλλὰ κατὰ τὴν πλησιεστέρα νηστήσιμο ἡμέρα, ἢτοι τὴν Παρασκευή, κατὰ μὲν τὰ Χριστούγεννα στὰς 23 ἢ στὰς 22 Δεκεμβρίου, κατὰ δὲ τὰ Θεοφάνεια στὰς 4 ἢ 3 Ἰανουαρίου. Ἄν συμβῇ αὐτὸ δὲν τελεῖται κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς ὁ μέγας ἑσπερινὸς τῆς ἑορτῆς μετὰ τὴν συνδεδεμένη πρὸς αὐτὸν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀλλ' ὁ μὲν ἑσπερινὸς τελεῖται κανονικῶς τὴν παραμονὴ τῆς ἑορτῆς, ἡ δὲ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς ἀντὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου. Κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἰσχυόντων τυπικῶν, κατὰ τὰς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁποίας μετατίθενται αἱ μεγάλαι ὥραι οὐδεμία λειτουργία τελεῖται, οὔτε ἡ τοῦ Χρυσοστόμου.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι γιὰ τὴν κατ' αὐτάς τὰς ἡμέρας δὲν ἐπιτρέπεται ἡ τέλεισις λειτουργίας. Τὸ ζήτημα εἶναι ἀρκετὰ δύσκολο καὶ πολὺπλοκο. Ἡ ἀπάντησις πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ πρὸς δύο συναφεῖς κκευθύνσεις. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ παράλληλο τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ ἡ δευτέρα ἡ νηστεία τῶν ἡμερῶν αὐτῶν.

Ἡ προπαρασκευαστικὴ περίοδος τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων εἶναι φανερὸν ὅτι ἔχει διαμορφωθῆ κατὰ μίμησιν τῆς περιόδου τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ μάλιστα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τῶν Χριστουγέννων προηγεῖται νηστεία 40 ἡμερῶν, ὅπως καὶ τοῦ Πάσχα. Οἱ προεόρτιοι κανόνες, τὸ διώδιο καὶ τὰ τριώδια τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων, ποῦ ψάλλοντα

κατὰ τὰ ἀπόδειπνα, ἔχουν ποιηθῆ κατὰ μίμησιν τῶν ἀντιστοιχῶν ὕμνων τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ διατηροῦν μάλιστα ὄχι μόνο τὶς ἴδιες ἀκροστιχίδες, ἔστω καὶ ἂν ἡ ψαλμωδία τῶν δὲν συμπίπτῃ πρὸς τὶς ἡμέρας αὐτὲς τῆς ἑβδομάδος («Τρίτῃ τε», «Τετράδι ψαλῶ», Τῆ μακροῦ Πέμπτῃ μακρὸν ὕμνον ἐξάδω» κλπ.), ἀλλὰ καὶ πολλὰς φράσεις ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα τροπάρια. Ἡ ἀκολουθία τῶν μεγάλων ὠρῶν ἔχει συντεθῆ κατὰ τὸ πρότυπο τῶν μεγάλων ὠρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἔμπνευσι καὶ τὸ ὅλο σχῆμα τῶν ἀκολουθιῶν αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὶς ὁμοιότητες στὰ ἰδιόμελα («Σήμερον τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα»—«Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις», «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν» — «Ὡς ἄνθρωπος ἐν ποταμῶ» τῆς Α' ὥρας, «Πρὸ τοῦ τιμίου σου σταυροῦ» — «Πρὸ τῆς γεννήσεως τῆς σῆς», «Ἐλκόμενος ἐπὶ σταυροῦ» — «Ἐρχόμενος μετὰ σαρκὸς» τῆς Γ' ὥρας, «Τάδε λέγει Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις» — «Τάδε λέγει Κύριος πρὸς Ἰωάννην», «Δεῦτε χριστοφόροι λαοὶ κατίδωμεν τί συνεβουλευσατο» — «Δεῦτε χριστοφόροι λαοὶ κατίδωμεν θαῦμα» τῆς ΣΤ' ὥρας κλπ.). Μὲ τὴν ἀκολουθίαν τῶν μεγάλων ὠρῶν οἱ δύο αὐτὲς παραμονὲς τίθενται σὲ παράλληλο θέσι πρὸς τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ.

Ἡ Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἶναι ἡμέρα αὐστηρᾶς νηστείας. Καὶ οἱ δύο αὐτὲς ἡμέρες τὸ ἴδιο. Κατὰ τὶς ἡμέρας τῆς αὐστηρᾶς νηστείας εἶναι γνωστὸ ὅτι δὲν τελεῖται ἡ θεία λειτουργία καὶ τοῦτο γιὰ νηστεία καὶ λειτουργία εἶναι δύο πράγματα ἀσυμβίβαστα. Λειτουργία σημαίνει κοινωνία καὶ κοινωνία ἔνωσι μὲ τὸν νυμφίον. «Οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος» δὲν μποροῦν νὰ νηστεύουν «ἐφ' ὅσον χρόνον μετ' αὐτῶν ἔστιν ὁ νυμφίος» (Ματθ. θ', 15. Μάρκ. β', 19-20. Λουκ. ε', 34-35). Κατὰ τὶς ἡμέρας αὐτὲς ἡ λειτουργία τελεῖται ἢ μετὰ τὸν ἑσπερινόν, ὅπως τὸ μέγα Σάββατο, ἢ τελεῖται κατ' αὐτὰς Προηγιασμένη πάλι συνδεδεμένη μὲ τὸν ἑσπερινόν, ὅπως κατὰ τὶς ἡμέρας τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Καὶ κατὰ τὶς ἡμέρας τῆς μεγάλῃς νηστείας τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων τελεῖται κατὰ μίμησιν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου ἡ θεία λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μετὰ τὸν ἑσπερινόν. Ὅταν τώρα οἱ μεγάλες ὥρες τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων μετατίθενται μαζὶ μὲ τὴ νηστεία κατὰ τὴν 22α ἢ τὴν 23ῃ Δεκεμβρίου δὲν τελεῖται κατ' αὐτὰς ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου, γιὰ τὴν πρωϊνὴν λειτουργία θὰ προϋπέθετε τὴν μετ' αὐτὴν κατάλυσι τῆς νηστείας, ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, γιὰ τὴν αὐτὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸν ἑσπερινόν τῆς ἑορτῆς, ποὺ τελεῖται τώρα τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς, ὅπου εἶναι ἡ κανονικὴ θέσις του, χωρὶς ὅμως τὴν λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, γιὰ τὴν παραμονὴ εἶναι Σάββατο ἢ Κυριακὴ, δηλαδὴ μὴ νηστήσιμος ἡ-

μέρα καὶ ἐπομένως ἡ λειτουργία ἐτελέσθη τὸ πρῶτ. Γιά τὴν παραμονή τῶν Θεοφανείων ἴσχυσε, καθὼς φαίνεται τὸ ἴδιο, μὲ τὴ διαφορά ὅτι, ἐπειδὴ ἡ 2α ἢ ἡ 3η Ἰανουαρίου ἐμπίπτουν σὲ περίοδο κατὰ τὴν ὁποία ἀπαγορεύεται ἡ νηστεία, γίνεται κατ' αὐτὰς κατάλυσις εἰς πάντα.

Θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ ἐπικαλεσθοῦμε καὶ ἓνα ἄλλο πιθανὸ λόγο. Οἱ ἡμέρες αὐτὲς θὰ ἔπρεπε νὰ μείνουν ἀμέτοχες ἀπὸ κάθε ἄλλο ἑορτασμὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ θέμα ποῦ προβάλλεται κατ' αὐτάς, τὴν Γέννησι καὶ τὸ Βάπτισμα τοῦ Κυρίου, καὶ ὡς τέτοιες στερόθησαν τὴν θεία λειτουργία γιὰ νὰ μείνη τὸ κέντρο τοῦ βάρους τοῦ ὅλου ἑορτασμοῦ στὶς μεγάλες ὥρες τῶν ἑορτῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι πολὺ λίγο πιθανό. Ἡ θεία λειτουργία παρέμεινε πάντοτε συνδεδεμένη μὲ οἰονδήποτε ἑορτασμὸ, χωρὶς αὐτὸ νὰ θεωρηθῆται μείωσις, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀποκορύφωμα τοῦ ἑορταστικοῦ γεγονότος τῆς ἡμέρας. Ἴσως ἀφηρέθη ἡ λειτουργία γιὰ νὰ ἐλαττωθῇ τὸ μῆκος τῆς ἀκολουθίας. Καὶ τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἰσχυρὸς λόγος. Γιά τὴν ἐποχὴ τῆς διαμορφώσεως τῶν τυπικῶν δὲν ἔθεωρεῖτο καὶ πολὺ μακρὰ μιὰ τέτοιας μορφῆς ἀκολουθία. Ὑπῆρχαν καὶ ἄλλες ἐκτενεστέρες.

Πολὺ ὅμως φοβᾶμαι ὅτι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς τελέσεως τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτὲς ὀφείλεται σὲ παρεξήγησι ἢ σὲ ὑπερβολικὴ ἐπίδρασι τοῦ παραλλήλου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Σ' ὅλα τὰ ἀρχαῖα τυπικά, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, γίνεται λόγος μόνον γιὰ τὸ ὅτι κατὰ τὴν μετάθεσι τῶν μεγάλων ἑορτῶν δὲν τελεῖται κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Γιὰ ἀπαγόρευσι τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου δὲν γίνεται πούθενά λόγος.

Δύο ἐξ ἄλλου πρακτικοὶ λόγοι θὰ συνηγοροῦσαν γιὰ τὴν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων. Ὁ ἓνας εἶναι ἡ μνήμη τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας (22 Δεκεμβρίου), ποῦ ἰδιαιτέρως τιμᾶται σὲ πολλὰ μέρη καὶ συντρέχουν κατὰ τὴν μνήμη τῆς οἱ πιστοὶ στοὺς ναοὺς καὶ μάλιστα σ' ἐκείνους ποῦ τιμῶνται ἐπ' ὄνοματί τῆς, καὶ ὁ δεύτερος ἡ κοινωνία τῶν πιστῶν καὶ μάλιστα τῶν παιδίων, ποῦ προσέρχονται ὁμαδικῶς κατὰ τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων στὴν θεία μετάληψι. Καὶ τὸ μὲν δεύτερο μπορεῖ νὰ διευθετηθῇ ἀν ἐγκαίρως εἰδοποιηθοῦν οἱ χριστιανοί, ὅσοι δὲν τὸ ξεύρουν, ὅτι κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτὲς δὲν τελεῖται ἡ θεία λειτουργία. Τὸ πρῶτο ὅμως εἶναι πολὺ δυσκολώτερο. Πανηγυρισμὸς μνήμης ἁγίου χωρὶς τὴν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας— ἀφοῦ μάλιστα ἡ μνήμη του δὲν μετατίθεται, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐ-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΟΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΙ

Ὁ Προφήτης εἰδοποίησε γιὰ τὸν Χριστό, πὼς ὅταν θὰ ἔλθῃ στὸν κόσμον, «λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει καὶ κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει» (Ματθ. ιβ' 20). Θὰ εἶναι ὁ Σωτὴρ, ὁ Ἰατὴρ, ὁ Λυτρωτὴς. Δὲν θὰ ἀποσβῆσῃ τὸ φυτίλι ποῦ καπνίζει, οὔτε θὰ τσακίση ὀλότελα τὸ μισοσπασμένο καλάμι. Θὰ εἶναι γεμάτος ἔλεος καὶ συγκατάβαση πρὸς τοὺς λογιῆς-λογιῆς ἁμαρτωλοὺς, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ θὰ ἔλθῃ στὸν κόσμον διὰ νὰ τοὺς ἀπελευθερώσῃ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ κακοῦ, νὰ τοὺς γιαιτρέψῃ καὶ νὰ τοὺς ἀναγεννήσῃ μέσα στὴ ζωὴ τῆς χάριτος. Ὅπως θὰ πῆ ὁ ἴδιος, ὁ σκοπὸς τῆς ἐλεύσεώς του ὑπῆρξε ὄχι νὰ κρίνῃ, ἀλλὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμον (Ἰωάν. ιβ' 47).

Καὶ πραγματικά, μέσα στὰ Εὐαγγέλια, τὸν βλέπουμε ἔτσι νὰ συμπεριφέρεται. Νὰ «διέρχεται εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος» (Πράξ. ι' 38). Νὰ συγχωρῇ, νὰ ἀναστηλώνῃ, νὰ ἀναγεννᾷ τὶς ψυχές, ποῦ κάθονταν στὴ σκιὰ τοῦ θανάτου (Ματθ. δ' 16). Τὰ θαύματά του καὶ

σπερινὸ καὶ στὸν ὄρθρο ψάλλονται τὰ τροπάρια του—θὰ ἦταν ἀδιανόητη. Γνωρίζω περιπτώσεις ποῦ σὲ πανηγυρίζοντας ναοὺς ἢ γιὰ τὴν κοινωνία τῶν πιστῶν τελεῖται ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς βάσει παλαιᾶς παραδόσεως καὶ παρὰ τὴν ἀπαγόρευσι τοῦ Τυπικοῦ. Τότε ἡ λειτουργία κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεταί μετὰ τὴν ΣΤ' ὥρα, ὅπως πρέπει νὰ γίνεταί τὶς ἄλλες ἡμέρες τοῦ ἔτους, ἢ μετὰ τὴν Θ', ὅπως προβλέπουν τὰ νεώτερα τυπικὰ γιὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὅταν συμπίπτῃ μὲ τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ. Προτιμότερο ὅμως, νομίζω, θὰ ἦταν νὰ τελῆται πρὸ τῶν ὥρῶν συναπτὰ μὲ τὸν ὄρθρο καί, ἀφοῦ τελειώσῃ ἡ κοινωνία τοῦ πλήθους, ὕστερα νὰ τελοῦνται μὲ τὴν ἀρμόζουσα τάξι καὶ μεγαλοπρέπεια οἱ μεγάλες ὥρες, ὅπως προβλέπουν στὴν ἀνωτέρω περίπτωσι τὰ ἀρχαιότερα τυπικὰ γιὰ τὴν σύμπτωσι Μεγάλῃ Παρασκευῆς καὶ Εὐαγγελισμοῦ.

Παρ' ὅλα αὐτά, ἐφ' ὅσον τὸ ἰσχυρὸν τυπικὸ ὀρίζει νὰ μὴ τελῆται καμμία λειτουργία κατὰ τὶς ἡμέρες αὐτὲς, μέχρις ὅτου διευκρινισθῇ τὸ θέμα θὰ πρέπει νὰ συστηθῇ ἡ τήρησις τῆς διατάξεώς του, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ δὲν φαίνεται οὔτε ἀπολύτως δικαιολογημένη οὔτε μαρτυρημένη ἀπὸ τὴν ἀρχαία πρᾶξι καὶ μόνον τῇ ἀδείᾳ τοῦ ἀρχιερέως νὰ τελῆται ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου στοὺς πανηγυρίζοντας ναοὺς.

ὅλες οἱ ἄλλες πράξεις του εἶναι φανέρωμα ἀγάπης καὶ ἐλέους. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ διδασκαλία Του.

Ὡστόσο, ὑπάρχει καὶ μιὰ κατηγορία ἀμαρτωλῶν, ἀπέναντι τῶν ὁποίων ὁ τόσο σπλαχνικὸς πρὸς ὅλους Κύριος δειχνεται ἀμείλικτος καὶ ξεσπᾷ ἐναντίον τους σὲ φοβερὰ οὐαί. Εἶναι οἱ πνευματικοὶ ἡγέτες τοῦ περιουσίου ἔθνους, οἱ θεωρούμενοι ὡς διαλεχτοὶ καὶ ἀνώτεροι ἐκπρόσωποι τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, μὲ πρῶτους-πρῶτους τοὺς Φαρισαίους.

Ἡ τάξη αὐτῶν τῶν τελευταίων περιλαμβάνει πρόσωπα περιλάλητα γιὰ τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν προσκόλλησή τους στὸ γράμμα τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου. Εἶναι οἱ πῶ ἐντονα θρησκευτικοὶ ἄνθρωποι μέσα στὸν Ἰσραήλ. Ἐφαρμόζουν ἕως κεραίας τὶς διατάξεις τοῦ Νόμου. Δὲν ἀφήνουν τύπο πού νὰ μὴ τὸν ἐκπληρώνουν. Ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία τους εἶναι μιὰ κραυγαλέα ὑπόμνηση τοῦ τί ζήτησε ὁ Θεὸς μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἐξωτερικὴ εὐλάβεια. Ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς σημαίνει καὶ τὸ ὄνομα τῆς παρατάξεώς τους (χωρισμένοι), εἶναι σὲ ἀπόσταση ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο λαό, προσπαθώντας νὰ τὴν κάνουν μὲ κάθε τρόπο αἰσθητή. Εἶναι οἱ χωρισμένοι, οἱ ἀπομακρυσμένοι, οἱ διαλεχτοὶ πού δὲν συμφύρονται καὶ δὲν συγχέονται μὲ τὸν μεγάλο ἀριθμό, τὴ μάζα τῶν ἀμαρτωλῶν, τῶν λιγόπιστων, τῶν ἐνόχων ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ ἡ πραγματικότης τοῦ ἐσωτερικοῦ τους κόσμου εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὴν ἐπιφάνειά του. Ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀρετὴ τους εἶναι ὑποκριτικές. Μοιάζουν, κατὰ τὸν Χριστό, μὲ τάφους πού ἀπ' ἔξω φαίνονται ὠραῖοι καὶ μέσα εἶναι γεμάτοι ἀπὸ σαπίλα καὶ δυσωδία (Ματθ. κγ' 27). Εἶναι ὑποκριτές, πού ὅ,τι κάνουν τὸ κάνουν ὄχι ἀπὸ ἀγνή καὶ βαθειὰ ἀφοσίωση στὸν Θεὸ καὶ στὸ πανάγιο θέλημά του, ἀλλὰ «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις» (Ματθ. κγ' 5), γιὰ νὰ ἀποσποῦν τὸν θαυμασμό καὶ τὴν ὑπόληψη τοῦ λαοῦ, γιὰ νὰ ἔχουν τὶς πρωτοκαθεδρίες (Ματθ. κγ' 16), γιὰ νὰ θεωροῦνται ἀπὸ τὴν κοινὴ γνώμη ἅγιοι.

Δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν οὐσία τῆς θρησκείας, ἀλλὰ μονάχα γιὰ τοὺς τύπους της, ὥστε νὰ κάνουν αἴσθηση στὸν κόσμο καὶ νὰ ἀναγνωρίζονται ὡς πρόσωπα προνομιούχα καὶ ζηλευτά.

Ὁ Χριστὸς ἦλθε γιὰ νὰ ἀποκαλύψῃ τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν καὶ νὰ συμπληρώσῃ ὅ,τι εἶχε μείνει στὴν ἀρχαία θρησκεία ἡμιτελὲς καὶ ἄδηλο. Οἱ Φαρισαῖοι εἶδαν ὅτι αὐτὸ δὲν τοὺς συνέφερε. Πωρωμένοι καὶ ἀμετανόητοι, στάθηκαν μὲ πείσμα καὶ κακότητα ἀντιμέτωποι στὸ Εὐαγγέλιο, ἐχθροὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἦλθαν σὲ σύγκρουση μαζί του καὶ διεξήγαγαν ἐναντίον του ἕνα ἀπεγνωσμένο ἀγῶνα, ὥσπου κατάφεραν νὰ ἀνεβάσουν τὸν Χριστὸ στὸν Σταυρό.

Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Κυρίου ἀπέναντί τους στάθηκε βασισμένη σὲ μιὰ πραγματικότητά, πού δὲν διαψεύσθηκε: στὴν ἀμετανοησία

τους. Ἄλλὰ ἡ στηλίτευσί τους ἐκ μέρους του δὲν καταγράφηκε στὰ Εὐαγγέλια μονάχα χάριν τῆς ἱστορίας. Καταγράφηκε γιατί τὸ πνεῦμα τῶν Φαρισαίων δὲν ἐπρόκειτο νὰ σβῆσῃ μαζί τους. Ἦταν ἓνα πνεῦμα, μιὰ τάση ποὺ ἐπιβίωσε, μετὰ τὴν συναγωγή, στὴν Ἐκκλησία. Καὶ γιὰ νὰ τὸ διαπιστώνη καὶ νὰ τὸ καταπολεμῇ ἡ Ἐκκλησία, ἔμειναν στὸ Εὐαγγέλιο τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ γι' αὐτοῦς.

Οἱ ὑποκριτές, οἱ ἐκμεταλλεούμενοι τῆ θρησκεία γιὰ τὰ ὕλικά τους συμφέροντα, ὑπερθεματίζοντας γιὰ τὸ γράμμα καὶ ποδοπατῶντας τὸ πνεῦμα, ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς χριστιανικὲς γενεές. Μὲ τὸ πρόσχημα τοῦ συντηρητισμοῦ, μὲ τὴν ἐξαρση τῆς νομικῆς ἀκριβολογίας, μὲ τὴν εὐσεβιστικὴ ἐπίδειξη, ποὺ κρύβει καρδιὲς βρωμερὲς καὶ νεκρὲς, οἱ Φαρισαῖοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξακολουθοῦν τὸ ἔργο τῶν Φαρισαίων τῆς Συναγωγῆς, μὴ μπαίνοντας οἱ ἴδιοι στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἀφήνοντας τοὺς ἄλλους νὰ μποῦν (Ματθ. κγ' 14), μὲ τὸ νὰ παρουσιάζουν τὸν Χριστιανισμό σὰν στείρα τυπολατρία, μὲ τὸ νὰ σκοτώνουν τὴ δροσιὰ καὶ τὴν ὁμορφιά τοῦ ἀληθινοῦ του πνεύματος, μὲ τὸ νὰ προβάλλουν τὰ δευτερεύοντα καὶ νὰ σκεπάζουν τὰ πρωτεύοντα στοιχεῖα του, διῦλίζοντας τὸ κουνουῦπι καὶ καταπίνοντας τὴν κάμηλο (Ματθ. κγ' 24).

Πόσα καὶ πόσα δὲν ὑπέφερε ὁ Χριστιανισμὸς κατὰ τοὺς εἴκοσι αἰῶνες τοῦ ἔως τώρα βίου του ἀπ' αὐτὴ τὴν κακὴ «ζύμη» (Ματθ. ιστ' 6)! Ἡ καθυστέρησή του νὰ κατακτήσῃ τὸν κόσμον ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος σ' αὐτὸν τὸν παράγοντα. Ἡ δυσκολία του νὰ προσαρμόζεται ἀποστολικά καὶ νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀνάγκες καὶ τὶς συνθηκὲς ζωῆς κατὰ καιροὺς καὶ τόπους πάλι πρέπει νὰ αἰτιολογηθῇ ἀνάλογα.

Ὁ φαρισαϊσμός δὲν κάνει μονάχα κακὸ στὰ μέτρα ποὺ ἐκτείνεται, ἀλλὰ καὶ στὴν ὑπόλοιπη Ἐκκλησία, ἀμαυρώνοντας κατ' ἀντανάκλαση στὴ συνείδηση τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ἔργο τῶν φωτεινῶν ἐργατῶν τοῦ Εὐαγγελίου, διαβάλλοντάς τὸ καὶ κάνοντας νὰ βλασημηθῇ γενικώτερα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ (Ρωμ. β' 24) στὴν οἰκουμένη. Στομώνει, ἐμποδίζει καὶ καθιστᾷ λιγώτερο γόνιμη καὶ ἀποδοτικὴ τὴν ἀποστολικὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ντροπιάζει τὸν Χριστιανισμό, τὸν κηλιδώνει καὶ τὸν ἀχρηστεύει.

Τὰ λόγια τοῦ Κυρίου γιὰ τοὺς Φαρισαίους εἶναι μιὰ πηγὴ γιὰ τὴν αὐτοκριτικὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ ὅλους τοὺς καιροὺς, μιὰ παρακαταθήκη καὶ ἓνα ὄπλοστάσιο γιὰ τὸν μεγαλύτερο ἐσωτερικὸ της ἐχθρό, ποὺ ἂν δὲν νικηθῇ καὶ δὲν ἐξουδετερωθῇ, ὁ κόσμος θὰ παραμείνῃ μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀποστολὴ της δὲν θὰ ἐκπληρώνεται, ἐνῶ ἡ σταύρωση τοῦ Κυρίου θὰ συνεχίζεται στοὺς αἰῶνες, ὅπως γράφει ὁ μέγας Πασκάλ.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ Ν. Ι. Κ. Ε.

Τὴν 5 Δεκεμβρίου 1968 συνήλθεν εἰς πρώτην πανηγυρικὴν συνεδρίασιν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Νοσηλευτικοῦ Ἰδρύματος Κληρικῶν Ἑλλάδος (Ν.Ι.Κ.Ε.), ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατ' αὐτὴν ἀνεκοινώθη, ὅτι διὰ τὴν σύστασιν τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε. ὁ Μακαριώτατος κατέθεσεν εἰς τὸν εἰδικῶς ἀνοιγέντα ὑπ' ἀριθ. 480057 λογαριασμὸν παρὰ τῷ Ὑποκαταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος Νεαπόλεως, τὸ ποσὸν τῶν Δρχ. 200.000, προερχόμενον ἐκ τῶν δικαιωμάτων του ἐκ τῆς ἐκδόσεως ἀδειῶν γάμων.

Ὑπὲρ τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε. κατέθεσαν ἢ διέθεσαν ἐπίσης οἱ κάτωθι τὰ ἀντίστοιχα ποσά:

1. Ἡ ἀδελφὴ νοσοκόμος Αἰμιλία Πέππα ἐπώλησε εἰς τὸ TAKE πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ στεγασθῇ τὸ Ν.Ι.Κ.Ε. τὸ εἰς τὸ τέρμα Πατησίων ἀκίνητόν της μὲ ἐκπτώσιν τεσσάρων περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν. Ἐπίσης, προσέφερεν ἐντελῶς δωρεὰν ἓνα ἄλλο ἀκίνητόν της εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευήν, ἀξίας τεσσάρων καὶ ἡμίσεος περίπου ἑκατομμυρίων. Εἰς αὐτὸ θὰ στεγασθοῦν ἡ «Στέγη Κληρικῶν Ἑλλάδος» καὶ ἡ «Στέγη Ἀνιάτως Νοσοῦντων Κληρικῶν Ἑλλάδος». Οὕτω, προσέφερεν ὑπὲρ τοῦ Κλήρου τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὰ ὀκτώμισυ ἑκατομμύρια δραχμῶν. Ἐκτὸς τούτων, ἡ ἀδελφὴ Πέππα προσέφερε καὶ τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 100.000 εἰς μετρητά, ἀνέλαβε δὲ ὡσαύτως καὶ τὰ ἐξοδα ἐπισκευῆς τοῦ κτιρίου τῆς «Στέγης Εὐηγρίας Κληρικῶν Ἑλλάδος», τῆς δαπάνης προϋπολογισθείσης εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 140.000.

2. Τὸ προσωπικὸν τοῦ TAKE τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 6.800.

3. Ὁ κ. Β. Πολιτᾶκος, Πολιτικὸς Μηχανικὸς, τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν 5.200.

Τὸ Δ. Συμβούλιον, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰς ὡς ἄνω δωρεὰς τῆς ἀδελφῆς Αἰμιλίας Πέππα, ἀνεκήρυξε ταύτην Μεγάλην Εὐεργετίδα τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε. καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐντειχισθῇ ἐν τῷ καταστήματι αὐτοῦ μαρμαρινὴ πλάξ, ἔχουσα ἀναγεγραμμένον τὸ ὄνομα ταύτης, ἀναρτηθῇ δὲ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῆς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Ἰδρύματος.

Τέλος, ἀνεκοινώθη, ὅτι τὸ Δ. Συμβούλιον τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε. ἐξέλεξεν ἀντιπρόεδρον μὲν αὐτοῦ τὸν κ. Γ. Ράμμον, καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Γενικὸν Διευθυντὴν δὲ τοῦ Ἰδρύματος τὸν κ. Ἀθανάσιον Καραντώνη, τέως Ἀρχίατρον τοῦ Ταμεῖου Ἀσφαλίσεως Λιμενεργατῶν Πειραιῶς.

ΝΕΑΙ ΤΙΜΑΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1969

Ἡ Συνοδική Ἐπιτροπή ἐπὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ», κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς τῆς 17ης Ὀκτωβρίου 1968 ἀπεφάσισε τὴν ἀναπροσαρμογὴν τῶν συνδρομῶν τῶν ὡς ἄνω Περιοδικῶν καὶ τῶν τιμῶν τῶν πωλουμένων τόμων ὡς ἐξῆς:

Α) Διὰ συνδρομητὰς ἐσωτερικοῦ:

Ἐκαστος τῶν εἰσέτι μὴ ἐξαντληθέντων τόμων τῶν παρελθόντων ἐτῶν διατίθεται εἰς τὰς κάτωθι τιμὰς:

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	(1950-1967)	κατὰ τόμον	.....	100	δρχ.
«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»	(1952-1967)	»	»	50	»
«ΘΕΟΛΟΓΙΑ»	(1951-1967)	»	»	200	»

Β) Διὰ συνδρομητὰς ἐξωτερικοῦ:

«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	(1950-1960)	κατὰ τόμον	.....	8	δολλάρια
«ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	(1961-1967)	»	»	6	»
«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»	(1952-1960)	»	»	4	»
«ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»	(1961-1967)	»	»	3	»
«ΘΕΟΛΟΓΙΑ»	(1951-1967)	»	»	12	»

Συνδρομαὶ διὰ τὸ ἔτος 1969:

Α) Ἐσωτερικοῦ :	1) «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	κατὰ τόμον	.....	100	δρχ.
	2) «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»	»	»	50	»
	3) «ΘΕΟΛΟΓΙΑ»	»	»	200	»

Β) Ἐξωτερικοῦ :	1) «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»	»	»	4	δολλάρ.
	2) «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ»	»	»	2	»
	3) «ΘΕΟΛΟΓΙΑ»	»	»	12	»

Διὰ τοὺς φοιτητὰς τῶν Ἀνωτάτων Πνευματικῶν Ἰδρυμάτων, τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων, τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν, μαθητὰς τῶν Γυμνασίων καὶ τοὺς Καθηγητὰς ἐν τῇ Μέσῃ Ἐκπαιδεύσει, καθορίζεται ἡ ἔτησίαι συνδρομὴ τούτων μὲ ἔκπτωσιν 50%.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Κιτὰ τοὺς μῆνας Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον 1968 ἐχορηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. συντάξεις εἰς τοὺς κάτωθι:

Βαθμὸς	Ὄνοματεπώνυμον	Μητρόπολις	Μισθολογικὴ Κατηγορία	Σύνταξις	Ἐφ' ἄπαξ
Πρεσβύτερος	Οἰκονόμου Ζώης	Πρεβέζης	Β'	2571	95 780
»	Βασιλόπουλος Ἀθανάσ.	Μεσσηνίας	Β'	2123	85.661
»	Δημητριάδης Δημήτριος	Θεσ/νίκης	Γ'	2123	79 375
»	Οἰκονομάκης Χρῆστος	Πειραιῶς	—	3736	89.211
»	Παπασωτηρίου Γεώργ.	Ἄρτης	Β'	2571	93.500
»	Γιαμακῆς Ἰωάννης	Ἀθηνῶν	—	4821	102 218
»	Παπαθανασίου Χαράλ.	»	Δ'	1410	77.258
»	Σπηλιᾶδης Καλλίνικος	»	Δ'	1632	77.258
»	Παπακωνσταντίνου Μ.	Σιδηροκάστρου	Γ'	1608	86.453
»	Μουστικὸς Ἀγαθάγγελ.	Ἀθηνῶν	—	3904	82 309
»	Δαγκλῆς Δημήτριος	»	Δ'	1765	—
Πρεσβυτέρα	Πρασᾶ Παναγιώτα	»	Α'	1056	31 958
»	Κουλιῆ Μαρία	Πειραιῶς	Β'	1056	13.528
»	Ἀλεξοπούλου Ἄννα	Γόρτυνος	Α'	1056	11 802
»	Νάκκα Παναγιώτα	Πρεβέζης	Δ'	1056	6.883
»	Βούλγαρη Μαρία	Νικαίας	Γ'	1232	90.813
»	Σπατοῦλα Βασιλική	Ἀθηνῶν	Γ'	1360	—
»	Μπαλοδήμου Αἰκατερίνη	Ἡλείας	Γ'	1056	5.647
»	Κωτσάκη Βασιλική	Ἀθηνῶν	Δ'	1056	—
»	Κωσταρᾶ Ἐλένη	Ναυπακτίας	Δ'	1056	—

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Οἱ συνεργάται τοῦ ἔτους 1968.—Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Ἱερωνόμου, Τί θά ἀπαντούσαμεν εἰς τοὺς Μάγους;—**Κωνστ. Γ. Μπόνη**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Περιοδικὸν «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ».—**Ἐπίκαιρα**.—Μητροπολίτου Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος **Νικοδήμου**, Οἱ νέοι, ὁ προβληματισμὸς των καὶ ἡ Ἑκκλησία.—**Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, «Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα».—**Χρυσόστομου Ἱ. Νεαμονιτάκη**, (†) Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ὁ Α'—ὁ ἄνθρωπος.—**Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.—**Βασ. Μουστάκη**, Οἱ Φαρισαῖοι.—**Ἀνακοίνωσις περὶ τοῦ Ν.Ι.Κ.Ε.**—**Νέαι τιμαὶ συνδρομῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1969.**—**Εἰδήσεις τοῦ TAKE.**

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διοκίας, Ἰακίου 1, Ἀθῆναι.